

Баспасөзге жазылуды ұмытпа!

«ҚОСТАНАЙ ТАҢЫ» ГАЗЕТІНЕ 2027 ЖЫЛҒА ЖАЗЫЛУ ЖҮРІП ЖАТЫР

2026 жыл / 16 қазан / жұма / №115 (19955)

«Қостанай таңы» қоғамдық саяси газеті 1922 жылдың 25 маусымынан шыға бастады

Qostanai tañy

kostanaytany.kz

e-mail: kostanaytany@mail.ru

Ә.ДОШАНОВ

Қостанай ауданында бір күнде төрт нысан іске қосылды. Облыс әкімі Құмар Ақсақалов жұмыс сапарымен барып, жел электр станцияларын, республикалық жолды, сүт фермасын және экопарккі аралап көрді. Төрт жоба да өңірдің энергетикалық қауіпсіздігін күшейтуге, көлік қатынасын жақсартуға және ауылды дамытуға бағытталған.

ТӨРТ ЖОБА — ОЛАЙЫМ ТАБЫС

Шұға ҚОҢҚАБАЙ

Желден 100 мегаватт жарық қуаты

Алғашқы нысан – Майкөл ауылдық округіндегі екі жел электр станциясы. «Jupiter Wind» және «Mars Wind» компаниялары әрқайсысының қуаты 6,25 мегаватт болатын 16 генератор орнатқан. Әр станция 50 мегаватттан, екеуі қосылып 100 мегаватт береді.

Жобаларға 38,6 млрд теңге инвестиция салынған. Өңір билігінің мәліметінше, жаңа нысандар облыстың электр энергиясын өндіру көлемін арттырады. Екі станция жылына 380 млн киловатт-сағат электр қуатын өндіре алады.

Құрылыс кезеңінде 200 адамға дейін жұмысқа тартылған. Ал станциялар толық пайдалануға берілгеннен кейін 8 тұрақты жұмыс орны болады. Жоба аясында қосалқы станциялар мен электр беру желілері салынған. Алдын ала бол-

жам бойынша электр қуатын жеткізу мерзімі – 20 жыл.

Облыс әкімі Құмар Ақсақалов тұрғындардың жарық тұтыну көрсеткіші өндірістен төрт есе көп екенін айтты. Өңір жұрты 0,45 гигаваат тұтынса, өзі 0,12 гигаваат қана өндіреді. Осы тапшылықты жабу үшін қазір қуат өндіретін алты жоба салынып жатыр. Оның төртеуі – жел-электр, біреуі – күн-электр, біреуі – газ-поршеньді станция. Барлығы бітсе, өндіріс 0,12-ден 1,2 гигаваатқа жетеді. Жел станциялары жылына 292 мың тонна көмірқышқыл газын азайтады.

Жел электр станцияларының басты бір ерекшелігі – қоршаған ортаға зиян емес. Жоба паспортына сәйкес, нысандар көмірқышқыл газы шығарындыларын жылына 292,2 мың тоннаға қысқартуға мүмкіндік береді деп есептелген.

Мемлекет басшысы Қазақстанның өсіп келе жатқан энергия қажеттілігін ескере отырып, сенімді әрі экологиялық

таза қуат көздерін дамытудың маңызын атап өткен. Қостанай облысындағы жел электр станциялары осы бағыттағы жобалардың қатарына жатады. Өңірде баламалы энергетика нысандарын дамыту электр энергиясын өндіру мүмкіндігін арттырып, энергетикалық қауіпсіздікті нығайтуға және жаңартылатын энергия көздерінің үлесін көбейтуге бағытталған.

Сапалы жол – сенімді сапар

Республикалық маңызы бар Қостанай-Мамлютка автожолының 43 шақырымында орташа жөндеу жұмыстары аяқталды. Құны 5,6 млрд теңге болатын жоба екі учаскені қамтиды.

«ҚазАвтоЖол» ұлттық компаниясы Қостанай облыстық филиалының директоры Серік Қарабековтің мәліметінше, жөндеу жұмыстары Ұзынкөл кентінен Ершов ауылына дейінгі

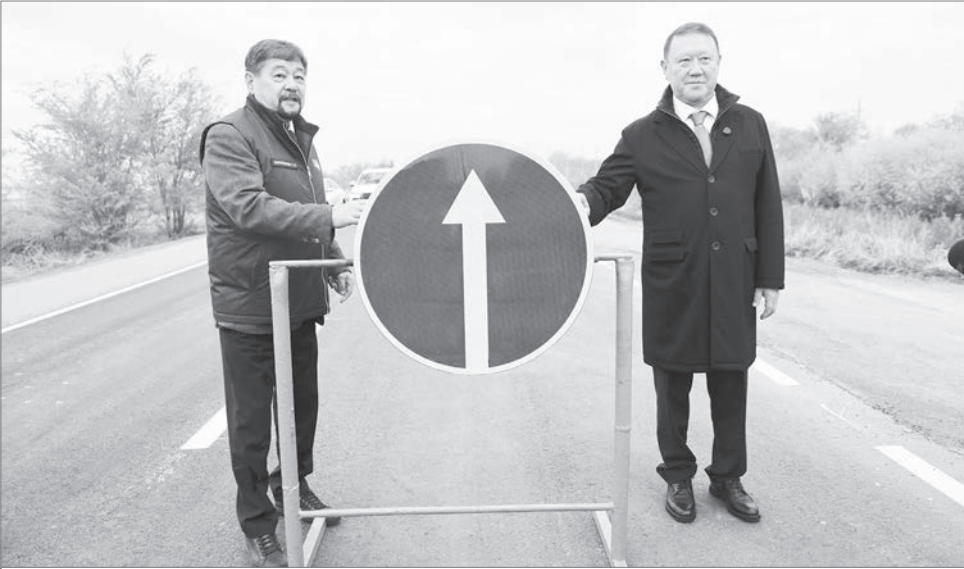
17 шақырымды және Нечаев елді мекенінен Тобыл қаласына дейінгі 26 шақырымды қамтып отыр.

Жөндеу кезінде ескі жолдың 5 сантиметрлік қабаты фрезерленіп, қиыршықтас негізі қалпына келтіріліп, жалпы қалыңдығы 11 сантиметр болатын екі қабатты асфальтбетон жабыны төселген. Бұдан бөлек, жол жиектері нығайтылып, 89 жол белгісі ауыстырылған, жол таңбалары жаңартылған. Тапсырыс беруші – «ҚазАвтоЖол» ұлттық компаниясының Қостанай облыстық филиалы, мердігер – «ВАН» ЖШС, техникалық қадағалау қызметін «Мерей-Тайынша» ЖШС атқарды.

Жөнделген учаскелерді аралаған облыс әкімі Құмар Ақсақалов жол инфрақұрылымы өңірдің қауіпсіздігіне, кәсіпкерліктің дамуына, инвестиция тартуға және экономиканың бәсекеге қабілеттілігіне тікелей әсер ететінін айтты.

Мемлекет басшысы Қазақстанның Еуразиядағы негізгі транзиттік хаб ретіндегі мәртебесін нығайту міндетін қойған. Бұл тұрғыда Қостанай облысының көлік-логистикалық әлеуеті маңызды. Өңір арқылы еліміздің солтүстігі мен оңтүстігін, батысы мен шығысын байланыстыратын көлік дәліздері өтеді. Сонымен қатар Ресеймен қатынасты қамтамасыз ететін бағыттар да бар.

2-бет

1-бет Облыс әкімі жол жөндеу кезінде технологиялық талаптар мен сапа стандарттарын қатаң сақтау қажеттігіне назар аударды. Жолдар ұзақ жылдар бойы қызмет етуі үшін құрылыс жұмыстары белгіленген талаптарға сай орындалуы керек. Сонымен қатар тұрғындардың жол сапасына жіті назар аударып отырғаны айтылды. Әлеуметтік желілерде өңірдегі жолдардың жағдайына қатысты пікірлер жарияланып, кейбір тұрғындар оны көршілес облыстармен салыстырады. Бұл саладағы өзгерістердің қоғам назарында екенін көрсетеді. Дегенмен атқарылған жұмыстармен шектелмей, жол инфрақұрылымын одан әрі дамыту қажет.

Ірі көлік жобаларын жүзеге асыру жұмыстары да жалғасып жатыр. Солардың бірі – Астанадан Арқалық пен Торғай арқылы өтіп, Транскаспий халықаралық көлік бағытына шығатын Орталық-Батыс автожолын салу. Жоба Қазақстанның транзиттік мүмкіндіктерін кеңейтуге, өңірлер арасындағы көлік қатынасын жақсартуға және экономикалық байланыстарды дамытуға бағытталған.

Жол инфрақұрылымын жүйелі жаңарту көлік қатынасын жақсартып, жол жүру уақытын қысқартуға және өңір экономикасына жаңа мүмкіндіктер ашуға ықпал етеді. Ал Қостанай-Мамлютка автожолының жөнделген 43 шақырымы республикалық маңызы бар бағыттың сапасын арттыруға бағытталған жұмыстардың бірі болды.

Владимиров ауылында сүт фермасы ашылды

Бір күнде ашылған үшінші жоба – Владимиров ауылындағы заманауи сүт-тауар фермасы. Мұнда 400 сиыр сауылады. Жалпы құны 3,2 миллиард теңгеге тең жобаны «ДК Мақсат КЗ» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі жүзеге асырды.

Жаңа ферма жылына 4,4 мың тоннаға жуық сүт өндіруге қауқарлы. Қостанай ауданында салынып жатқан екі сүт фермасы жобалық қуатына шыққаннан кейін өңірдегі жылдық сүт өндірісі 37 пайыз артады деп жоспарланған.

Төрт жоба – толайым табыс

Серіктестік директоры Алмат Еслямовтың айтуынша, жобаны жүзеге асыруға жұмсалған қаражаттың 2,9 миллиард теңгесі қарыз қаражаты болса, 324,8 миллион теңгесі кәсіпорынның есебінен салынған.

Ашылу салтанатында облыс әкімі Құмар Ақсақалов агроөнеркәсіп кешенін дамыту мен ауыл тұрғындарын жұмыспен қамтудың маңызын тілге етті.

«Мемлекет басшысы үш жыл ішінде агроөнеркәсіп кешеніндегі қайта өңделген өнім үлесін 70 пайызға дейін ұлғайту міндетін қойды. Ауыл тұрғындарын жыл бойы жұмыспен қамту және өндіріс көлемін арттыру үшін мемлекет инвестициялық бастамаларға жан-жақты қолдау көрсетіп келеді», – деді Құмар Ақсақалов.

Айта кету керек, Қостан ауданында «Надеждинка» серіктестігі де сүт фермасын салып жатыр. Олар жобалық қуатына шыққан кезде аудандағы жылдық сүт өндірісі 32 мың тоннадан 44 мың тоннаға дейін жетеді деп күтілуде. Бұл көрсеткіштің 37 пайызға артуына мүмкіндік береді.

Жалпы, облыста тауарлы сүт фермаларын салуға бағытталған 16 жоба жүзеге асырылып жатыр. Оның жетеуі өткен жылы пайдалануға берілген. Қазір алты ферма салынып жатса, жыл соңына дейін тағы үш ферманың құрылысын бастау жоспарланған.

«Мұндай фермалардың ашылуы ауылдық аумақтарды дамытуға үлес қосып, ауыл тұрғындарын жыл бойы жұмыспен қамтуға жол ашады. Сонымен қатар халықты сапалы әрі табиғи өніммен қамтамасыз етеміз. Мұның барлығы азық-түлікпен қамтамасыз етуге, ауыл шаруашылығын дамытуға және облыс экономикасын нығайтуға септігін тигізеді», – деді облыс әкімі.

Жаңа кәсіпорында өндірісті жолға қою жұмыстары кезең-кезеңімен жүргізілуде. Жоба аясында Германиядан голштин тұқымды 165 қашар сатып алынған. Қазір мал төлдеп, сүт бере

бастаған. Малдың келесі легін қараша айының соңына дейін жеткізу жоспарланып отыр.

Қазір фермада 30 адам еңбек етеді. Сүт сауу бөлімі заманауи технологиялармен жабдықталған. Жылға жететін қорек қоры бар. Қолда бар мәліметке сәйкес, 112 тонна бұршақ, 450 тонна судан шөбі және 4 584 тонна жүгері дайындалған.

Орман ішіндегі демалыс

Төртінші жоба – тұрғындардың табиғат аясында демалуына арналған жаңа экосаябақ. Қостанай қаласының сыртындағы 43,8 гектар аумақты алып жатқан демалыс орны өңірдің экологиялық және қоғамдық өміріндегі маңыз-

арналған. Жоба «Таза Қазақстан» жалпыұлттық бастамасы аясында жүзеге асырылды.

Ашылу салтанатында сөз сөйлеген Құмар Ақсақалов Мемлекет басшысының ірі қалалар мен облыс орталықтарының маңында экопарктер құру жөніндегі тапсырмасын орындаудың маңызын айтып өтті.

Жаңа демалыс орнында тұрғындардың белсенді тынығуына қажетті инфрақұрылым қарастырылған. Мұнда футбол алаңы, воркаут аймағы, балалар ойын алаңы, жүгіру жолы және автотұрақ бар. Жүгіру жолының ұзындығы – 2 015 метр, аумағы – 5 030 шаршы метр. Ал балалар ойын алаңы 5 050 шаршы метр жерді алып жатыр.

Сонымен қатар экопарк аумағында

ды нысандардың біріне айналмақ. Құны 660 миллион теңге болатын саябақтың ашылу салтанатына облыс әкімі Құмар Ақсақаловпен бірге әйгілі зілтемірші, ауыр атлетикадан төрт дүркін әлем чемпионы Илья Ильин, өңірдің қоғам белсенділері, спортшылар, ерікті жастар қатысты.

Қостанай ауданының Мичурин ауылдық округіндегі орман алқабында орналасқан жаңа экопарк тұрғындардың демалуына, спортпен шұғылдануына және отбасымен бірге уақыт өткізуіне

кіреберіс қақпалар мен жерасты өткелі салынған. Ол салынып жатқан «Астана» тұрғын алабымен байланысты қамтамасыз етіп, тұрғындардың жаңа демалыс орнына қатынауын жеңілдетеді. Құрылыс және абаттандыру жұмыстары биыл жүргізілді. Жобаның жалпы құны – 660 миллион теңге.

«Қоршаған ортаны қорғау – тек табиғатты сақтау ғана емес, сонымен бірге адамдарға жайлы өмір сүру ортасын қалыптастыру. Сондықтан елді мекендердің айналасын көгалданды-

руға, жасыл желекті көбейтуге және тұрғындарға арналған қоғамдық кеңістіктерді дамытуға ерекше мән беруіміз керек. Мұндай нысандар отбасылардың бірге уақыт өткізуіне, балалардың табиғатқа жақын болып өсуіне және тұрғындардың белсенді демалыспен айналысуына қолайлы», – деді Құмар Ақсақалов.

Өңір басшысының сөзінше, мұндай жұмыстар әлі жалғасады. Бұл бастамалар облыс орталығымен шектелмей, қалалар мен ауылдық елді мекендерді де қамтуға тиіс.

Салтанатты іс-шара барысында облыс әкімі арнайы келіп қатысқаны үшін Илья Ильинге алғыс айтып, оның экологиялық бастамаларды, тазалық пен тәртіп мәдениетін насихаттауға қосып жүрген үлесін сөз етті.

Ал Илья Ильин кәсіби спорттағы мансабын аяқтағанына алты жыл болғанын және қазір қоғамдық қызметке көбірек көңіл бөліп жүргенін айтты. Дегенмен спорт оның өмірінде әлі де маңызды орын алады. Қазір ол 30 жастан асқан азаматтардың денсаулығын нығайтуға және дене шынықтырумен айналысуына бағытталған жаттығулар өткізеді.

Сонымен қатар спортшы Қазақстанның әр өңірін аралап, қалалардың дамуы, инфрақұрылымның жаңаруы, бизнес пен өнеркәсіптің өркендеуімен танысып жүр.

«Өңірлерді аралап, қалалардың дамуы, бизнес, кәсіпкерлік пен инфрақұрылым туралы айтып жүрмін. Еліміздің дамып келе жатқанын, тазалық пен инфрақұрылымды дамытуға бет бұрғанын атап өткім келеді. Қазақстанның жарқын әрі дұрыс болашаққа қарай үлкен қадамдар жасап келе жатқанын көріп жүрмін», – деді Илья Ильин.

Спортшының айтуынша, мұндай өзгерістер еліміздің көптеген өңірінен байқалады. Атап айтқанда, ол Қостанайда жаңа тұрғын аудандарының салынып жатқанын, Қызылорданың сол жағалауы дамып келе жатқанын, сондай-ақ Астана мен Қарағанды қалаларында жүзеге асырылып жатқан өзгерістерді баяндады.

Жаңа экосаябақта жұртшылық серуендеп, дене шынықтырумен айналыса алады. Бұл ретте нысанның ашылуы бұқаралық спортты дамытуға және тұрғындарды саламатты өмір салтына ынталандыруға бағытталған бастамалармен үндеседі.

Заречный ауылының тұрғыны Мәдина Құрбанбаева жаңа демалыс орны туралы әсерін бөлісті.

«Біз мұндай орынның ашылуын көптен күттік. Мұнда керемет әдемі, айнала тұнып тұрған орман, таза ауа, кең кеңістік. Балалар қатты қуанды, өзіміздің де серуендеп жүре бергіміз келеді. Әр демалыс сайын осында келеміз. Бұл экопаркке ғашық болып қалдық», – дейді ол.

Осылайша, бір күнде ашылған төрт жобаның бірі саналатын саябақ өңір тұрғындары үшін жаңа демалыс кеңістігін қалыптастырып, табиғатты қорғау, бұқаралық спортты дамыту және саламатты өмір салтын насихаттау бағытындағы жұмыстарға да серпін бермек.

Суреттерді түсірген – Әбіл ДОЩАНОВ
Қостанай ауданы

16 қазанда Дүниежүзілік нан күні (World Bread Day) атап өтіледі. Елімізде бұл күн «Нан күні» ретінде де мерекеленеді. Бұл мереке – маңдай тер мен адал еңбектің символы, ырыс-берекенің және өркендеудің қайнар көзі саналатын нанға деген терең құрметтің көрінісі. Еліміздің жетекші аграрлық өңірлерінің бірі саналатын облысымыз үшін бұл күннің маңызы айрықша.

Нан өсіріп, оны дастарқанға жеткізу – сан мыңдаған адамның еселі еңбегін, асқан төзімділігін, кәсіби шеберлігін, күнделікті қажыр-қайратын және туған жерге деген шынайы сүйіспеншілігін талап ететін жауапты іс.

Мемлекет басшысы алға қой-

Құрметті жерлестер!

ған міндеттерге сәйкес, облыстың аграрлық саласының алдында ауыл шаруашылығы өнімдерінің көлемін арттыру жөнінде ауқымды міндеттер тұр. Биыл облыста ауыл шаруашылығын дамытуға 323,4 млрд теңге бөлінді. Бұл өткен жылмен салыстырғанда 56%-ға артық.

Мемлекеттің ауқымды қолдауының арқасында облыс диқандары биыл да мол өнім жинап, лайықты нәтижеге қол жеткізді. Атап айтқанда, ауыл шаруашылығы өнімдерінің түрлері бойынша 6 миллион тоннадан астам өнім жиналды!

Бүгінде өңірімізде өсімдік шаруашылығы, мал шаруашылығы және ауыл шаруашылығы өнімдерін қайта өңдеу салаларында озық технологиялар белсенді түрде енгізіліп, жаңа инвестициялық жобалар жүзеге асырылуда. Мұның барлығы еліміздің азық-түлік қауіпсіздігін нығайтуға, экспорттық әлеуетімізді арттыруға, жыл бойы тұрақты жұмыс орындарын ашуға және азаматтарымыздың өмір сүру сапасын жақсартуға зор үлес қосуда.

Өсірілген әрбір тонна астықтың, пештен жаңа шыққан әрбір бөлкенанның артында мыңдаған адамның тынымсыз әрі жанқиярлық еңбегі жатыр. Осы мерекелі күні облысымыздың ауыл шаруашылығы құрылымдарының басшылары мен еңбек ұжымдарына, қайта өңдеу кәсіпорындары мен наубайханалардың қызметкерлеріне өңіріміз бен бүкіл еліміздің дастарқанын молшылыққа кенелтуге қосқан елеулі үлестері мен еселі еңбектері үшін шынайы алғысымды білдіремін.

Баршаңызды Нан күнімен шын жүректен құттықтаймын!

Сіздерге зор денсаулық, бақ-береке, отбасыларыңызға бақыт пен амандық, елімізге тыныштық пен бейбіт аспан тілеймін! Әр шаңырақта әрдайым ырыс-несібе, жылулық пен молшылық орнасын! Еңбектеріңіз жемісті болып, дастарқанымыздан нан арылмасын!

Құмар АҚСАҚАЛОВ,
Қостанай облысының әкімі

Жанашырлық дәстүрі

Кенжеш ОРАЗҒАЛИҚЫЗЫ

Қарасу ауданынан кейін Науырзымға жолымыз түсті. Сапар барысында аудан әкімі Мәди Ихтияповпен кездесіп, өңірдің бүгінгі тынысы, ауылдардың дамуы және газетіміздің оқырманмен байланысы туралы әңгімелестік. Бұл кездесудің мен үшін орны бөлек. Өйткені Науырзыммен байланысымыздың тамыры тереңде жатыр.

Шолақсайдағы Өмірзақ Бегділдәұлы ағамызды көп жылдан бері білеміз. Ол кісі – «Қостанай таңының» жанашыры, басылымның жағдайына бейжай қарамайтын азамат.

Газет үшін оқырманның ықыласынан артық байлық жоқ. Әсіресе, басылымның тағдыры таралымға тікелей тәуелді болатын тұста жанашырлардың көмегі айрықша сезіледі. 2022 жылы жазылу науқаны аяқталар тұста жағдайымыз қиындау еді. Мәди Өмірзақұлы «Шолақсай-1» шаруашылығының басшысы ретінде ұжымына жүз дана газет жаздыртып берген еді. Ол кезде Мәди Өмірзақұлы аудан әкімі емес, шаруашылықтың жетекшісі болатын. Бүгінгі қызметіне дейін-ақ қазақ баспасөзін қолдап, мемлекеттік тілдегі басылымның таралымына үлес қосқанын атап өткен жөн.

Бұны біз жай ғана жүз газетке жазылу деп түсінбедік, бұл дегеніңіз – ана тіліміздегі басылымға деген құрмет, ауыл еңбеккерлерінің өмірін елге танытып жүрген журналистерге көрсетілген қолдау. Біз де газет бетінде шаруашылықтағы еңбек адамдарын, ауылдың тыныс-тіршілігін, елге үлгі болар азаматтарды жазып келеміз. Осындай байланыс үзілмесе, басылымның да, ауылдың да ұтары көп.

Науырзымға барған сапарымызда ауданның бүгінгі тіршілігіне де назар аудардық. Ауданда әлеуметтік мәсе-

лелерді шешу, тұрғындардың тұрмыс жағдайын жақсарту бағытында жұмыстар атқарылып жатыр. Соның бірі – баспана кезегінде тұрған азаматтарға арналған тұрғын үй жобалары. Биыл аудан орталығында жалпы аумағы 1 200 шаршы метр болатын екі қабатты, 18 пәтерлі үйді қайта жаңғырту қолға алынған. Жұмыс аяқталған соң нысан мемлекет меншігіне сатып алынып, тұрғын үйге мұқтаж отбасыларға беріледі. Мұндай жобалар ауылда халық тұрақтап, елді мекеннің болашағына сеніммен қарауына сеп болады деп сенеміз.

Әрине, ауылдың дамуы баспанамен ғана шектелмесі анық. Жұмыс орындары, жол, инфрақұрылым, абаттандыру, тұрғындарға қолайлы орта қалыптастыру да маңызды. Мемлекет басшысының тапсырмасымен өңіріміздің бірқатар ауданында тұрғын үй құрылысы мен елді мекендерді көркейтуге көңіл бөлініп отыр. Амангелді, Жангелдин, Науырзым, Сарыкөл аудандарында атқарылып жатқан жұмыстарды да осы ортақ міндеттің аясында қарастырған жөн. Үй салынуы – ауылда тіршілік барын, оның ертеңіне инвестиция жасалып жатқанын білдіретін маңызды көрсеткіштердің бірі.

«Таза Қазақстан» жалпыұлттық бағдарламасы да ауылдардың келбетін өзгертуге ықпал етіп келеді. Елді мекендерді тазарту, көшелер мен қоғамдық орындарды ретке келтіру, айналаны абаттандыру жұмыстарының нәтижелі болуы жергілікті билікпен қатар тұрғындардың да жауапкершілігіне байланысты. Таза-

лықты бір күндік науқан деп емес, күнделікті мәдениеттің бір бөлігі деп қабылдағанда ғана оның нәтижесі баянды болады. Науырзым ауданында осындай жақсы істерге куә болғанымызды айтпай кетуге болмас.

Ауданға барғандағы мақсатымыз – атқарылып жатқан жұмыстарды сырттай бағалау емес, ел ішіндегі өзгерістерді көріп, жергілікті жұрттың тыныс-тіршілігін танып-білу. Ұстаздармен, еңбек ардагерлерімен, ауылдың қадірлі азаматтарымен арадағы байланысты нығайту да маңызды. Өйткені ауданның шынайы келбетін ресми есептен ғана емес, сол жерде өмір сүріп, еңбек етіп жүрген адамдардың әңгімесінен де танимыз.

«Қостанай таңы» үшін мұндай кездесулердің мәні ерекше. Газет – тек жаңалық тарататын құрал емес, өңірдің шежіресін жазып, ел мен елді, адам мен адамды жалғайтын рухани көпір. Бір кездері жүз газетке жаздырып, қолдау көрсеткен азаматтың бүгін аудан басшысы ретінде туған жерінің дамуына қызмет етіп отырғанын көру де көңілге жылылық ұялатады.

Бізді талай жылдан бері қолдап келе жатқан Өмірзақ Бегділдәұлы бастаған азаматтарға алғысымыз шексіз. Оқырман мен редакция арасындағы осындай сыйластықтың жалғаса бергенін қалаймыз. Себебі газетке қолдау көрсету – қазақ тіліндегі ақпараттың, ауыл өмірінің, ел тарихының сақталуына қосылған үлес.

Науырзым ауданы

Қостанайдың астығына қай елдің сұранысы жоғары?

Сералы МЫРЗАБАЙ

Қамба астыққа толғанымен, диқанның басты міндеті мұнымен бітпейді. Ендігі мәселе – маңдай термен өсірген өнімді тиімді бағамен өткізіп, сенімді серіктес табу. Қостанайда өткен «Егін орағынан кейін. Агро маусым – 2026» халықаралық кездесуі осы мақсатқа жол ашты. Бір алаңда бас қосқан отандық шаруалар мен шетелдік сатып алушылар астық саудасын жандандыру, экспорттық нарықтарды кеңейту және өзара тиімді әріптестік орнату жолдарын талқылады.

Егін жинау – шаруаның жұмысы аяқталды деген сөз емес. Өсірген өнімді тиімді бағамен өткізу, тұрақты сатып алушы табу және экспортқа шығу – агроөндірістің табыстылығын айқындайтын маңызды кезең. Осы мақсатта өткен бұл кездесу қостанайлық шаруаларға Өзбекстан, Ауғанстан және басқа да нарықтардың өкілдерімен тікелей келіссөз жүргізуге мүмкіндік берді.

Облыстық ауыл шаруашылығы және жер қатынастары басқармасының басшысы Ибрагим Бекмұхамедов өңірдің аграрлық әлеуетіне тоқталды. Биыл облыста көктемгі егіс көлемі 5,3 миллион гектарды құрады. Оның ішінде майлы дақылдар алғаш рет 1 миллион 108 мың гектарға, дәнді-бұршақты дақылдар 230 мың гектарға жеткізілді. Бұл –

және Латвия бар. Сонымен бірге 637 мың тонна ұн жөнелтіліп, оның 585 мың тоннасы шетелдік нарықтарға шығарылған.

Кездесуде Ауғанстанның Герат провинциясынан келген сатып алушылар астық, майлы және бұршақ дақылдары, рапс, зығыр, жасымық пен ұн сатып алуға қызығушылық білдірді. Олардың мақсаты – қазақстандық өндірушілермен тікелей байланыс орнатып, сенімді жеткізушілер табу. Орталық Азия аграрлық нарығы мен логистикасының сарапшысы Алишер Махмудов Қостанай мен Өзбекстан арасындағы сауда байланысының жандана түскенін атап өтті. Оның айтуынша, әр нарықтың өнім сапасына қоятын талабы әртүрлі. Өзбекстанның бірқатар кәсіпорны жоғары клейковиналы бидайға сұраныс білдірсе, Ауғанстан нарығында төртінші сыныпты астыққа да қажеттілік бар. Сондықтан экспортта өнім көлемімен қатар, сапа талаптарын ескеру маңызды.

Жиында ауыл шаруашылығына жаңа технологияларды енгі-

қостанайлық шаруалардың мәселелерін зерделеп, екі елдің тәжірибесін ұштастыру арқылы өнімділікті арттыруға мүдделі екенін жеткізді. Сондай-ақ жасанды интеллект негізіндегі чат-бот арқылы егістіктегі мәселелерді анықтау, қажетті препараттарды таңдау және олардың экономикалық тиімділігін бағалау мүмкіндіктері таныстырылды.

Алайда аграрлық саланың алдында шешімін күткен мәселелер де бар. Облыстың ауыл шаруашылығы тауар өндірушілері қауымдастығының өкілі Эдуард Двуреченскийдің айтуынша, бағаның құбылуы, тасымал шығындарының өсуі және өнімді сақтайтын инфрақұрылымның жеткіліксіздігі фермерлердің табысына кері әсерін тигізіп отыр. Әсіресе өнім мол жиналған жылдары жасымық секілді дақылдардың бағасы төмендеп, кейде өндіріс шығынын ақтамай қалуы мүмкін. Оның пікірінше, фермер өнім өндіруге басымдық беруі керек, ал оны нарыққа жеткізу, тасымалды ұйымдастыру және экспорттық логистиканы қамтамасыз ету ісінде трейдерлердің рөлі маңызды.

өндірісті әртараптандырып, нарық сұранысына бейімделудің нәтижесі. Басқарма басшысының айтуынша, биыл ауыл шаруашылығына көрсетілген мемлекеттік қолдау көлемі 323 миллиард теңгеге жетіп, өткен жылмен салыстырғанда 56 пайызға артқан. Қаржы субсидиялауға, жеңілдетілген несие беруге, егіс және жиын-терін жұмыстарына, сондай-ақ ауыл шаруашылығы техникасын лизингке алуға бағытталған.

Өңірдің ауыл шаруашылығы өнімдері сыртқы нарықта да сұранысқа ие. Жыл басынан бері облыстан 1 миллион 841 мың тонна өнім жөнелтіліп, оның 1 миллион 259 мың тоннасы экспортқа бағытталған. Негізгі сауда серіктестері қатарында Өзбекстан, Ресей, Тәжікстан, Түрікменстан

зу мәселесі де қозғалды. Өзбекстандағы жапон-өзбек бірлескен IFODA компаниясының өкілі Кадырбек Мирзамахмудов кәсіпорының өсімдіктерді қорғау құралдары мен тыңайтқыштар өндірудегі тәжірибесін бөлісті. Компания өкілдері

Сонымен қатар қайта өңдеу кәсіпорындарымен қатар элеватор, кептіру қондырғылары мен сақтау қоймаларын дамыту қажет. Бұл қосымша шығынды азайтып, өнімді тиімді бағамен өткізуге мүмкіндік береді.

Жалпы, Қостанайда өткен халықаралық кездесу өңір шаруалары үшін жаңа нарықтарға жол ашып, өндірушілер мен сатып алушылар арасындағы тікелей байланысты нығайтуға бағытталды. Ендігі міндет – қол жеткізілген уағдаластықтарды нақты келісімдерге айналдырып, экспорт көлемін арттырумен қатар, қайта өңдеу мен ұзақ мерзімді серіктестікті дамыту. Өйткені аграрлық саланың табысты болуы тек мол өнімге емес, оны тиімді өткізуге де байланысты.

Денсаулық

Облыстық балалар ауруханасы қайта ашылады

Шұға ҚОҢҚАБАЙ

Қостанайда 2021 жылдан бері жұмысы тоқтап тұрған облыстық балалар ауруханасына қатысты түйткілді мәселе оң шешімін тапты. Нысан толық күрделі жөндеуден өтеді. Бұл туралы облыс әкімі Құмар Ақсақалов айтты.

Аймақ басшысы бір жылдан астам уақытқа созылған жобалық-сметалық құжаттаманы әзірлеу жұмыстары аяқталғанын жеткізді. Ең бастысы – қаржы мәселесі шешілген.

Аурухананы жөндеуге қажет қаражат республикалық бюджеттен толық көлемде бөлінді.

«Бұл – өңіріміз үшін жағымды жаңалық. Қазіргі уақытта тиісті рәсімдер жүргізілді, жөндеу жұмыстарын осы жылдың соңына дейін бастауға дайынбыз», – деді облыс әкімі.

Жобада ғимаратты күрделі жөндеумен қатар, іші заманауи медициналық жабдықтармен толық жабдықтау көзделген.

«Жобалық құжаттамада қажетті медициналық жабдықтардың барлығы қарастырылған», – деп атап өтті облыс әкімі.

Айта кетейік, Қостанай облыстық балалар ауруханасының жабылуы соңғы жылдары тұрғындар арасында жиі сынға ұшыраған болатын. Ата-аналар балаларын басқа ауруханаларға апаруға мәжбүр еді.

Енді өңірдегі басты балаларды емдеу мекемесі қайта жанданбақ.

Өңірде алғаш рет күрделі тамыр отасы жасалды

Қостанай облыстық ауруханасының хирургтері өңір тарихында алғаш рет құрсақ қолқасының аневризмасы бар науқасқа стент-графт имплантациялау отасын сәтті орындады. Диаметрі шамамен 6 сантиметрге жеткен аневризманы емдеу үшін заманауи, аз инвазивті әдіс қолданылды. Ота науқастың денесіне үлкен тілік жасамай жүргізіліп, шамамен бір сағатқа созылды.

Науқас ауруханаға жедел панкреатит диагнозымен түскен. Алайда дәрігерлер тексеру барысында өмірге аса қауіпті басқа дертті – құрсақ қолқасының аневризмасын анықтаған. Қолқа – адам ағзасындағы ең ірі қан тамыры. Оның белгілі бір бөлігінің қалыптан тыс кеңеюі аневризма деп аталады. Мұндай патология кезінде тамырдың жарылу қаупі туындайды. Ал бұл ауыр ішкі қан кетуге әкеліп, науқастың өміріне тікелей қауіп төндіруі мүмкін.

«Ағзадағы ең ірі қан тамырының патологиялық кеңеюі. Егер аневризма жарылса, жаппай ішкі қан кету болып, науқастың өміріне тікелей қауіп төнеді», – дейді облыстық аурухананың бас директорының орынбасары, интервенциялық хирург Сергей Мусаев.

Ота барысында дәрігерлер эндоваскулярлық әдісті қолданды. Яғни стент-графт деп аталатын арнайы құрылғы сан артериясы арқылы енгізіліп, қолқаның зақымданған бөлігіне жеткізілді. Қажетті орынға орналастырылған құрылғы қанның жаңа арнамен ағуына мүмкіндік беріп, аневризманы қан айналымынан оқшаулайды. Бұл әдістің басты ерекшелігі – дәстүрлі ашық операциядағыдай үлкен хирургиялық тілік жасалмайды. Соның арқасында хирургиялық жарақат азайып, науқастың қалпына келу үдерісі жеңілдеуі мүмкін.

Қостанай дәрігерлерінің бұл отаны өңірдегі жоғары технологиялы медициналық көмектің мүмкіндігін кеңейте түсті. Енді қолқаның қауіпті ауруларын емдеудің заманауи тәсілдерінің бірі облыс орталығында қолжетімді бола бастады.

АЙТОЛҚЫН АЙҚАДАМОВА

Тасқыннан кейінгі Қарасу

Қымбат ДОСЖАНОВА

2024 жылдың сәуірі. Қарасу ауданында қар суының әлегінен бес көл – Тімтуір, Қойбағар, Алабота, Биесойған және Жаншора қосылып, ең дала жалпы ауданы 621 км² болатын тұтас су айдынына айналды. Салдарынан облысқа қатынайтын автожолдың біраз бөлігі су астында қалды. Жол бойындағы электр желілерінің бағандары құлады. 26 мың гектар егістіктің бетінде көлкіген су жатты. Тасқын аудан орталығына алты-ақ шақырымдай ғана жетпей қалды. Бұл құбылысты ғалымдар 100 жылда бір қайталанатын табиғи апат деп бағалады. Мінекей, арада екі жыл өтті. Қарасу халқы қазір қалай өмір сүруде? Жергілікті әкімдік қиындықты еңсере алды ма?

Табиғи құбылыс хроникасы: 2 миллиард текше метр су келді

Жуырда Қарасу ауданына арнайы іссапармен барып, мән-жайға қанық болдық. Аудан әкімі Қайрат Оспанов үлкен судың зардабын жою жұмыстары әлі жалғасып жатқанын айтты.

«2024 жылдың көктемінде 2 миллиард текше метр су келді. Оның бәрі еріген қардың суы. Бұл сан ойдан шығарылған жоқ. Деректерді кәсіби мамандар, ғылыми институт өкілдері өлшеді. Шамамен Қаратомар су қоймасының сыйымдылығын 450 миллион текше метр (куб) деп есептесек, біздегі қар суының мөлшері төрт Қаратомар су қоймасының көлемімен пара-пар деген сөз. Бес өзен бірігіп, ауданы 621 шаршы шақырымды құрайтын біртұтас айдынға айналды. Ал бұл дегеніңіз Еуропаның Мальта Республикасы сыйып кететіндей аумақ», – деді ол.

Табиғи сипаттағы апатқа байланысты 2024 жылдың сәуір айында Қарасу ауданында жергілікті деңгейде төтенше жағдай режимі жарияланды. Бір айдан кейін, мамырда Қайрат Оспанов осы ауданға әкім болып тағайындалған.

«Қызметке кірісе сала су тасқыны мәселесімен бетпе-бет келдім. Бастапқыда суды сорып шығару үшін сорғылар орнатылды. Ал оның нәтижесі нөлге тең. Сорғы өзінің қызметін атқарғанымен, мұндай үлкен көлемдегі суға қауқары жетпеді. Облыстың негізгі назары сол кезде Торғай жақтағы тасқынға түскен. Біз жедел іс-қимылға көштік. Бірнеше нұсқа қарастырдық. Екіншісі – жердің тоңын жару арқылы топырақты қопсыту. Нәтижесінде су сіңіп кетуге тиіс. Көппен кеңесе келе бұл ойдың тиімділігіне күмән туындады. Топырақ ылғалға әбден қаныққан. Артық суды сіңіре қоюы неғайбыл. Сондықтан үшінші жолын іздедік. Ол әрине, су бұру каналын қазу. Жергілікті қауымдастықты жинап, ғалымдарды шақырып, талдау жүргізіп, жан-жақты зерделедік. Жасанды канал қазу туралы ұсыныс қолдау тапты. Біз шешімді облыс билігі де мақұлдады. Біздің мақсат суды жасанды жолмен басқа арнаға бұрып, жол қатынасын қалпына келтіру еді», – деді Қайрат Оспанов.

Жасанды арна сенімді ақтады

Жағдайға Үкімет деңгейінде мән беріле бастады. Дереве ұзындығы 14,2 шақырым су бұру арнасын салу жобасы әзірленді. 2024 жылдың 31 шілдесінде құрылысы да басталды. 26 қазанда жасанды арна іске қосылды. Секундына 19 текше метр жылдамдықпен су арна бойымен сарылдап, кете бастады.

«Новосёлов ауылының маңайында шағын көл бар. Құндызды өзені екеуі әрі қарай Обағанға құяды. Алапат судың бағытын сол Обағанға бұрдық. Су тез кетеді деп ойладық. Алайда, осы жылдың 6 маусымында ғана арна құрғады. Қазір

алқаптардан су кетті, көлдер ернеуіне түсті. Жағдай тұрақталды. Канал қазу жұмысы оңай болған жоқ. Біздің өңірде жерасты сулары көп. Сондықтан құрылыс жүргізу қиын. Бүгінде каналдың кейбір жерінің ені кеңейіп, бастапқы параметрлерінен әлдеқайда өзгерген. Өлшемінің ұлғайғаны судың қаншалықты көлемді болғанын аңғартса керек», – дейді аудан әкімі.

Қарасу – Үлкен Чураков күре жолының оң жағына салынған арнаны біз де көрдік. Жол бойында қарайып көрініп

Қиыршық тас төселуде

тұр. Жасанды арнаның ені кейбір жерлерде алты есеге ұлғайып, 138 метрге, ал тереңдігі 43 метрге дейін жеткен. Өткен-кеткен мал-жанға тым қауіпті. Сондықтан аудан әкімдігі жиегін бекітіп, қоршап қоймақшы.

«Тамыз айында ТЖ жөніндегі комиссияның отырысын өткіздім. Арнаның болашақ тағдырын талқыладық. Астанада арнайы компания келіп, үш ай бойы сараптама жасады. Соның қорытындысында арнаның құрылысын тоқтатып, оны консервациялау туралы шешім қабылданды. Себебі, жоба бойынша бастапқы қалпына келтіру орасан зор шығынды талап етеді. Бюджетті тиімді пайдалану үшін артық шығындалудан бас тартып отырмыз. Асылында арна өз қызметін атқарды, суды басқа арнаға бұрды. Ендігі міндет – арнаны осы күйінде қалдырып, қауіпсіздікке мән беру. Жиегін нығайту, жағасын бөгеу, топырақ эрозиясын болдырмау үшін шөп пен бұталарды отырғызу, қорғаныс үйінділерін салу, қоршау қою сияқты шаруаларды қолға аламыз», – деді Қайрат Оспанов.

Қарамырзадағы қорғаныс

Қарасу ауданы аумағында барлығы 39 елді мекен бар. Соның 16-сы су басу қаупі жоғары, «қызыл» белдеудегі аймаққа жатады. Мұндағы Новосёлов, Қарамырза, Октябрь, Степное ауылдарын жылда көктемде су басады. Сол себепті аудандағы су тасқынына қарсы жұмыстар тек бір арнамен шектелген жоқ. 2024 жылы ел Президенті «Бір де бір үйге су кірмесін» деген міндет жүктеді. Мемлекет басшысының тапсырмасын орындауды облыс әкімі тікелей өз бақылауында ұстады. Ал, Қарасу әкімі екі жыл қатарынан Қарамырза ауылының халқын көктемгі тасқын судан қорғап келеді. Ауданда 13

Бүлінген күре жолды қалпына келтіруде

Қ.Оспанов: «Тасқынның залалын барынша азайттық»

гидротехникалық құрылыс бар. Өткен екі жыл ішінде олардың бәрін тазартып, нығайтып, Октябрь және Степное ауылдарындағы бөгеттер мен қорғаныстар толығымен қалпына келтірілді. Жедел жүргізілген тасқынға қарсы іс-шаралар қауіпті аймақтағы елді мекендерді қорғап қалуға мүмкіндік берді.

«Көктемде қар еріп, Тімтуір өзенінен келген су Қарамырза ауылының шетіне дейін жайылады. Алты жылдан бері қайталанып келе жатқан табиғи құбылыс. Биыл наурыз мейрамының қарсаңында түнгі сағат 1-де сол

Аудан тұрғыны Бекжан Кенжебай ауыз су келгеніне қуанышты

жаққа бардық. «Су көтеріле бастады» деген хабар жетті. Полиция қызметі, төтенше жағдайлар бөлімі күндіз-түні кезекшілік етті. Өзім де сол арада болдым. Ауыл шетінде Набережный көшесіндегі 56 үйді су басу қаупінен сақтап қалу үшін түнделетіп Тімтуір өзенінің бойында қорғаныс бөгеті тұрғызылып, ор қазылды. Таң атқанша су деңгейін қадағалап, қауіптің алдын алдық. Нәтижесінде бірде-бір үй зардап шеккен жоқ. Бұл – екі жылда атқарған жұмысымыздың бір мысалы ғана», – дейді аудан әкімі.

Бір қызығы, Қарасу ауданы республика бойынша ТЖ режимінде қалған жалғыз өңір. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес, төтенше жағдай режимі табиғи апаттың салдары жойылғаннан кейін ғана ресми түрде тоқтатылады. Бүгінде ауданды Қостанаймен байланыстыратын облыстық маңызы бар Қарасу – Үлкен Чураков бағытындағы автожолдың су астында қалған бөлігін қалпына келтіру ісі жүріп жатыр. Жасанды арнаны айнала қауіпсіз ету жұмысы, гидротехникалық құралдарды тиісті органға табыстау

ісі бар. Сондықтан ауданда әлі күнге төтенше жағдай режимі сақталуда.

Жедел әрекет етудің, ғалымдарды тартудың және жасанды арна құрылысының арқасында Қарасу ауданы жойқын су тасқынының залалын барынша азайта алды. Қазіргі уақытта инфрақұрылымды нығайту, жолдарды жөндеу және халықтың қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі жоспарлы жұмыстар жалғасуда.

Қарасу қайта түлеуге

Екі жыл бұрынғы тасқыннан кейін Қарасу қайта түлегендей. Мұнда барлығы 436 шаруашылық тіркелген. Соның 40-ы ЖШС, қалғаны қожалықтар. Республикадағы ең үлкен егінді аудандардың бірі. Жыл сайын облыс қамбасына 1 млн тоннадан астам астық тапсырады. Бидайдың бітік шығуына көктемгі су тасқыны пайдасын тигізген сияқты. Күзгі жиын-терім жұмыстарынан үш жыл қатарынан рекордтық көрсеткішке қол жеткізді. Жергілікті халық облыстағы әр төртінші бөлке нан Қарасудың өнімі екенін мақтанышпен айтады. Спорттағы жетістіктері де тәп-тәуір.

«2023 жылдан бері құрылысы сағызша созылып келген дене шынықтыру-сауықтыру кешенінің құрылысын аяқтадық. Қазір кешен жұмыс істеп тұр. Ішінде ыстық және салқын су бар, санитарлық бөлмелері жасқалған. Баскетбол, волейбол, күрес залы қашан барсаңы да лық толы. Ауданда орталықтандырылған сумен жабдықтау жүйесі салынды. Қарасу және Восток ауылы орталықтандырылған ауыз сумен қамтамасыз етілді. Тұрғындардың ендігі мәселесі – көгілдір отын. Ауданда газ жоқ. Алдағы жылы көршілес Ақтөбе облысынан газ құбыры тартылады деген хабарды естідік. Егер, осы ой жүзеге асса халықтың тұрмысы одан әрі түзелер еді», – дейді аудан әкімі.

Ауылға сапалы ауыз судың келуі – халықтың тұрмыс сапасын арттыратын маңызды жаңалық. Бұл сөзімізді жергілікті тұрғын Бекжан Кенжебай да құптады.

«Қарасу ауылында сегіз жылдан бері тұрамыз. Түркістан облысының Ордабасы ауданынан көшіп келдік. Мектепте көркем еңбек пәнінің мұғалімімін. Келіншегім бастауыш сынып ұстазы. Бұрын сабақтан келе сала құдыққа, су тасуға жүгіретінмін. Қазір шаруа біраз жеңілдеді. Ауыз су үйге келіп тұр. Сапасы жақсы, ішуге жарамды. Қуанышымызда шек жоқ», – дейді ол.

Қарасу ауданының қазіргі ахуалы осындай. Тасқыннан енді бас көтерген ел еңсесін тез арада тіктеп алды. Жергілікті билік аудандық маңызы бар автокөлік жолдарын орташа жөндеуге басымдық беруде. Октябрь және Железнодорожный ауылдарында көшелер ретке келтірілді. Шаруаға кәсіпкерлер де үлес қосуда.

**Суреттерді түсірген –
Василий ВАСИЛЬЕВ**
Қарасу ауданы

«Халық үні нақты шешімге»

Халықтың мұң-мұқтажын билікке жеткізу мен оны нақты шешімге ұластырудың арасы алшақ болмауы керек. Қазақстан Халық Кеңесінің мүшесі Қырмызы Жаңбыршина жаңа институттың мүмкіндігі, өңірдегі өзекті мәселелер және әйелдердің қоғамдағы орны туралы ой бөлісті.

сапасы, ауылдық жерлердің дамуы, әлеуметтік қызмет түрлерінің сапасы мен қолжетімділігі, жұмыс орындарын ашу, шағын және орта бизнесті қолдау секілді мәселелердің маңызы зор. Бұлардың әрқайсысы халықтың тұрмыс сапасына тікелей әсер етеді. Сондықтан осындай мәселелердің себептерін зерделеп, оларды шешудің жүйелі жолдарын ұсыну қажет деп есептеймін.

Халық Кеңесі мен мәслихаттың айырмашылығын қарапайым тілмен түсіндірер болсам, мәслихат – белгілі бір өңір тұрғындарының мүддесін білдіретін жергілікті өкілді орган. Ол жергілікті бюджетті бекітуге, өңірдің даму жоспарларын қарауға, жергілікті атқарушы органдардың жұмысына қатысты мәселелерді талқылауға және заңда белгіленген өкілеттіктері шеңберінде бақылау жасауға қатысады.

Ал Қазақстан Халық Кеңесінің міндеті – ауқымы жағынан кеңірек. Ол жекелеген өңірлер мен әлеуметтік топтарды толғандыратын мәселелерді жалпыұлттық деңгейде талқылап, қоғамдық бастамаларды жинақтап, сараптап, мемлекеттік органдарға ұсынымдар мен қорытындылар жолдайтын институт.

Яғни, мәслихат жергілікті деңгейдегі мәселелерді шешуге қатысса, Халық Кеңесі сол мәселелердің жүйелі себептерін көтеріп, оларды республикалық деңгейдегі қоғамдық талқылауға және тиісті мемлекеттік шешімдер қабылдауға дейін жеткізеді.

Мен үшін ең маңыздысы – азаматтар Халық Кеңесіне тек сұрақ қою үшін емес, өздерін толғандыратын, қоғамға және өңірге пайдалы бастамаларды ұсыну үшін де жүгіне алатын тиімді диалог мәдениетін қалыптастыру. Өйткені әрбір мәселенің артында адамның тағдыры, отбасының әл-ауқаты және қоғамның болашағы тұр.

– Қаржы саласында ұзақ жыл еңбек еттіңіз. Өңірлердің қаржылық мүмкіндігі, ауылдардың дамуы, шағын бизнес пен әлеуметтік нысандардың қайсысы Кеңестің күн тәртібінде көбірек талқылануы керек?

– Сіз атап өткен мәселелердің барлығы өзекті және бір-бірімен тығыз байланысты. Өңірдің қаржылық мүмкіндігі ауылдың дамуына да, кәсіпкерліктің өркендеуіне де, әлеуметтік нысандардың сапасына да тікелей әсер етеді.

Қаржы саласында ұзақ жыл еңбек еткен маман ретінде мен бюджет қаражатының тиімді әрі мақсатты жұмсалыуына, жоспарланған жобалардың нақты нәтижесіне ерекше мән беремін. Бюджеттің көлемі ғана емес, оның халықтың өмір сапасын жақсартуға қаншалықты ықпал еткені маңызды. Мысалы, ауылға бөлінген қаржының нәтижесінде тұрғындар сапалы ауыз суға қол жеткізді ме, жолдар жөнделді ме, мектеп пен медициналық пункттің мәселесі шешілді ме, жаңа жұмыс орындары ашылды ма? Біз қаржыландырудың тиімділігін осындай нақты көрсеткіштер арқылы бағалауымыз керек.

Шағын және орта бизнесті қолдау да маңызды. Өйткені кәсіпкерлік – жаңа жұмыс орындарының, жергілікті экономиканың және халық табысының өсуіне

ықпал ететін негізгі факторлардың бірі. Әсіресе ауылдық жерлерде кәсіп бастауға мүмкіндік жасау, жергілікті өнім өндірушілерді қолдау және қаржыландыруға қолжетімділікті арттыру мәселелері назардан тыс қалмауға тиіс.

Қазақстан Халық Кеңесінде тұрақты комитеттер мен салалық комиссиялар құрылып, өз жұмыстарын бастады. Олардың қызметі қоғамды толғандыратын мәселелерді жүйелі түрде зерделеуге, сарапшылардың пікірін ескеруге және түрлі бастамаларды ортақ талқылауға шығаруға мүмкіндік береді.

Жалпы, Кеңестің күн тәртібі қоғамның нақты сұранысына қарай негізделіп отырады деп ойлаймын. Қай мәселе халықтың тұрмысына көбірек әсер етсе, соған тиісті деңгейде назар аударылып, оны шешудің жолдары ұсынылатын болады.

Түпкі мақсат – мемлекеттік ресурстардың тиімді пайдаланылуына ықпал ету, өңірлердің даму мүмкіндіктерін кеңейту және әрбір азаматтың әл-ауқатын арттыруға қызмет ететін бастамаларды қолдау.

– Кеңестің құрамында 126 адам бар. Әр мүшенің өз ойын жеткізуі үшін қандай жұмыс тетігі қажет?

– 126 мүшеден тұратын ауқымды құрамда әр адамның пікірін есту үшін жүйелі әрі тиімді жұмыс тәртібі қажет. Мұндай құрылымда барлық мәселені тек жалпы отырыстарда талқылау жеткіліксіз. Сондықтанда бұл жерде комитеттер мен салалық комиссиялардың жұмысы ерекше маңызға ие.

Хатшылық пен Төралқа Кеңес қызметінің үйлесімді ұйымдастырылуына ықпал етеді.

Ал комитеттер мен комиссиялар нақты бағыттар бойынша мәселелерді тереңірек зерделеп, ұсыныстарды жинақтап, сараптамалық талқылаудан өткізеді.

Әрбір бастаманы қарастырудың нақты тәртібі бар: алдымен мәселе көтеріліп, оның себептері мен ауқымы анықталуы керек; одан кейін мамандар мен мүдделі тараптардың пікірі тыңдалып, ықтимал шешу жолдары саралануы қажет. Соңында негізделген ұсыныстар тиісті мемлекеттік органдарға жолданады.

– Кеңес мүшесі ретінде тұрғындар жеке мәселелерімен тікелей жүгіне ала ма? Олардың ұсыныстары Кеңеске дейін қалай жетеді?

– Әрине, азаматтармен тұрақты байланыста болу мен олардың ұсыныстарын тыңдау мен үшін өте маңызды. Облыстық мәслихат депутаты ретінде осы бағытта жинақтаған тәжірибем бар.

Халықпен жұмыс істеу кезінде бір нәрсеге көзім жетті: кейде бір адамның жеке мәселесі тұтас бір ауылға немесе белгілі бір әлеуметтік топқа ортақ түйткілдің көрінісі болуы мүмкін. Сондықтан әрбір өтінішке немісқұрайлы қарауға болмайды. Алдымен мәселенің мән-жайын анықтап, оның қандай себептерден туындағанын және оны шешу қай органның құзыретіне жататынын зерделеу қажет.

Сонымен бірге бір маңызды жайтты атап өткім келеді: Халық Кеңесі мемлекеттік органдардың немесе мәслихаттың орнына жұмыс істемейді. Оның мақсаты – жеке өтініштерді тиісті органдарға бағыттаумен шектелмей, қоғамда жиі кездесетін мәселелерді жинақтап, олардың жүйелі себептерін анықтап, шешу жолдарын ұсыну. Мысалы, егер бір елді мекенде ғана емес, бірнеше ауданда ауыз сумен қамтамасыз ету, медициналық көмекке

қол жеткізу немесе әлеуметтік қызметтердің сапасы бойынша ұқсас мәселелер көтерілсе, оларды жеке өтініштер жиынтығы ретінде ғана емес, өңірлік немесе жалпыұлттық деңгейде шешуді қажет ететін мәселе ретінде қарастыруға болады.

Менің ғана емес, Кеңестің әр мүшесінің ұстанымы – халықтың үнін тыңдап, оны нақты ұсынысқа айналдыру. Азаматтардан келіп түскен бастамаларды тиісті деңгейде жинақтап, сараптап, заңнамада көзделген тәртіппен Кеңестің жұмысына енгізудің жолдарын қарастыратын боламыз. Халықтың сенімі де осындай ашықтықтан қалыптасады.

Адамдар өзінің мәселесі тыңдалғанын ғана емес, оның шешілуіне ықпал ететін нақты жұмыс жүргізіліп жатқанын сезінуі керек.

– Әйелдерге қатысты қандай мәселелер әлі де жеткілікті деңгейде айтылмай жүр?

– Елімізде гендерлік саясат жүйелі түрде дамып келеді. Бүгінде әйелдер мемлекеттік қызметте, бизнесте, ғылымда, білім беру мен денсаулық сақтау салаларында, қоғамдық-саяси өмірде белсенді еңбек етіп жүр. Бұл – қоғамның дамуына қосылған елеулі үлес.

Дегенмен әйелдердің қоғамдық белсенділігінің артуы олардың барлық мәселесі шешілді дегенді білдірмейді. Әлі де назар аударуды қажет ететін бағыттар бар.

Біріншіден, әйелдердің экономикалық дербестігін нығайту маңызды. Әсіресе ауылдық жерлердегі әйелдер үшін тұрақты жұмысқа орналасу, кәсіп ашу, қаржы ресурстарына қол жеткізу және кәсіби біліктілігін арттыру мүмкіндіктерін кеңейту қажет.

Екіншіден, отбасы мен мансапты қатар алып жүру мәселесі бар. Әйелдің кәсіби дамуына мүмкіндік бере отырып, бала тәрбиесі мен отбасылық міндеттердің де әділ бөлінуіне жағдай жасауымыз керек.

Бала күтімі қызметтерінің қолжетімділігі, жұмыс пен жеке өмір арасындағы тепе-теңдік – бұл тек әйелдердің емес, бүкіл қоғамның мәселесі.

Үшіншіден, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу, әйелдер мен балалардың құқықтарын қорғау, құқықтық және психологиялық көмектің қолжетімділігін арттыру бағытындағы жұмыстарды жалғастыру қажет.

Мұнда заң талаптарымен қатар, қоғамдық сана мен отбасындағы өзара құрмет мәдениетінің де маңызы зор.

Мен облыс әкімі жанындағы әйелдер істері және бала құқықтарын қорғау жөніндегі комиссияның мүшесі ретінде бұл мәселелерге бейжай қарай алмаймын. Әсіресе, ауылдық жерлердегі әйелдердің, әлеуметтік тұрғыдан осал отбасылардың және ерекше қолдауды қажет ететін балалардың мүддесі назардан тыс қалмауға тиіс.

Менің ойымша, әйелдердің қоғамдағы рөлін арттыру дегеніміз – оларға жауапкершілікті көбірек жүктеу емес, өз қабілетін жүзеге асыруына тең мүмкіндік жасау. Әйелдің білімі, тәжірибесі мен қоғамдық белсенділігі елдің дамуына толыққанды қызмет етуі үшін қажетті жағдай қалыптастыруымыз керек.

– Халықтың өтінішін тыңдау бір бөлек, оны шешім қабылдайтын деңгейге жеткізу бір бөлек. Осы екеуінің арасындағы ең үлкен қиындық неде?

– Қырмызы Сапарқызы, жуырда Қазақстан Халық Кеңесінің құрамына ендіңіз. Жаңа құрылымда әр өңірдің түрлі сала өкілдері бар. Кеңестің құрамының ерекшелігі неде? Қоғамның мәселелерін билікке жеткізуде қандай рөл атқара алады?

– Қазақстан Халық Кеңесі – еліміздің саяси жүйесінде айрықша орны бар, Конституциямен бекітілген жаңа институт. Оның басты ерекшелігі – қоғамның сан алуан өкілдерін бір жалпыұлттық диалог алаңына біріктіруінде.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Кеңестің алғашқы сессиясында сөйлеген сөзінде бұл институтты құру туралы көптен бері ойланғанын, елдегі түйткілді мәселелерді ашық талқылап, азаматтардың ұсыныс-пікірлерін сараптап, нақты шешімдер ұсынатын алаң қажет екенін айтып өтті.

Шынында, «Қазақстан Халық Кеңесі» деген атаудың өзі оның жалпыұлттық сипатын айқындайды. Ал мәртебесінің Конституцияда бекітілуі жаңа институттың жауапкершілігін арттырып, оның қызметіне ерекше мән береді.

Кеңестің құрамында азаматтық қоғам, этномәдени бірлестіктер, қоғамдық кеңестер, өңірлік мәслихаттар және түрлі салалардың өкілдері бас қосып отыр. Бұл – қоғамның әртүрлі топтарының көзқарасын ескеруге, жергілікті жерлердегі мәселелерді республикалық деңгейде талқылауға мүмкіндік беретін маңызды тетік.

Халық Кеңесінің басты міндеті – тек пікір алмасу емес, қоғамның сұранысын жүйелеп, оны негізделген ұсыныстарға айналдыру.

Өйткені азаматтарды толғандырған мәселе тиісті деңгейде талқыланып қана қоймай, мемлекеттік органдардың назарында болып, нақты шешімдер қабылдауға негіз болуы керек. Халық пен билік арасындағы сенім де осындай ашық диалогтан, өзара жауапкершіліктен және нәтижеге бағытталған жұмыстан қалыптасады.

– Өңірдің қандай мәселесін көтересіз? Халық Кеңесі мен мәслихаттың айырмашылығы неде?

– Кешегі күнге дейін (Президент жарлығымен мәслихаттардың өкілеттігі мерзімінен бұрын тоқтады – ред.) облыстық мәслихат депутаты болғандықтан, өңірімізге қатысты мәселелерді жақсы білемін. Сондықтан Халық Кеңесіндегі жұмысымда да өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуына, ауылдардың әлеуетін арттыруға, халықтың өмір сүру сапасына және инфрақұрылымдық мәселелерге басымдық беруге тырысамын.

Қостанай облысы үшін ауыз сумен қамтамасыз ету, газ тарту, жолдардың

Ұласуы керек»

– Меніңше, ең үлкен қиындық – халық көтерген мәселені оның нақты себептерімен бірге анықтап, оны шешуге жауапты органдардың алдына негізделген ұсыныс ретінде қоя білу.

Депутаттық жұмыс барысында тұрғындардың өтінішін тыңдау – жұмыстың алғашқы қадамы ғана екенін түсіндім. Кейбір мәселелер жергілікті деңгейде шешіледі, ал енді біреулері қосымша қаржыландыруды, заңнамаға өзгеріс енгізуді немесе бірнеше мемлекеттік органның бірлескен жұмысын қажет етеді.

Кейде мәселенің шешілмеуіне қаржының жеткіліксіздігі, кейде қолданыстағы заңнамалық нормалар, кейде ведомстваралық үйлестірудің әлсіздігі себеп болуы мүмкін. Сондықтан әрбір мәселені жан-жақты зерделеп, оның шешілуіне кедергі келтіретін факторларды анықтау қажет.

Тағы бір маңызды мәселе – кері байланыстың болуы. Азаматқа оның өтініші қаралғанын хабарлау жеткіліксіз. Қандай жұмыс жүргізілді, қандай шешім қабылданды, мәселе нәтижесімен шешілмеді немесе оны шешу үшін қандай мерзім қажет – осының бәрі түсінікті болуы керек. Халық Кеңесінің мүмкіндігі де осындай мәселелерді қоғамдық деңгейде талқылап, сараптамалық тұрғыдан пысықтап, тиісті мемлекеттік органдарға ұсыныстар жеткізумен байланысты.

Айтқым келгені – халықтың өтінішін жай ғана тіркеу емес, оның шешілуіне ықпал ету маңызды. Ал ол үшін азаматтардың үні, сарапшылардың білімі және мемлекеттік органдардың жауапкершілігі өзара ұштасуы қажет.

– Халық Кеңесінің мүшесі ретінде сіз үшін «нәтиже» деген не? Заңның өзгеруі ме, мәселенің шешілуі ме, әлде халық ұсынысының мемлекеттік деңгейде естілуі ме?

– Мен үшін нәтиже – осының бәрін қамтитын, ең бастысы, халықтың өміріне нақты оң ықпал ететін өзгеріс. Әрине, белгілі бір мәселе бойынша заңнамаға өзгеріс енгізу – маңызды нәтиже. Өйткені заңнамалық шешім бір адамның ғана емес, көптеген азаматтардың құқықтары мен мүдделерін қорғауға мүмкіндік беруі мүмкін. Сол сияқты, өңірдегі өзекті мәселенің шешілуі де халықтың күнделікті өмірінде нақты өзгеріс қалыптастырады. Алайда кез келген шешімнің бастауында халықтың ұсынысын тыңдау, оның маңызын түсіну және тиісті деңгейде қарастыру тұрады. Егер азаматтардың пікірі мемлекеттік шешімдер қабылдау үдерісіне жетіп, сараптамадан өтіп, негізделген ұсынысқа айналса, бұл да маңызды қадам. Сонымен бірге қоғамдық бастаманың мемлекеттік деңгейде естілуімен шектелуге болмайды. Оның одан әрі қалай қаралғаны, қандай шешім қабылданғаны және нақты қандай нәтиже бергені де маңызды.

Кез-келген жұмыстың тиімділігіне нақты нәтиже тұрғысынан қарау керек. Сондықтан Халық Кеңесіндегі қызметімде де ұсыныстардың орындалу барысына, қабылданған шешімдердің халыққа әсеріне және олардың өмір сапасын жақсартуға қосқан үлесіне мән беретін боламын.

Менің түсінігімде Халық Кеңесінің жұмысының нәтижесі оның отырыстарының санымен немесе талқы-

ланған мәселелердің көптігімен ғана өлшенбейді. Ең маңызды көрсеткіш – қоғамның сенімі, азаматтардың ұсыныстарының ескерілуі және сол ұсыныстардың нақты өзгерістерге ұласуы. Себебі мемлекеттің дамуы мен халықтың әл-ауқаты бір-бірінен ажырамайды. Халықтың үні естіліп, оның мәселелері шешімін тапқанда ғана мемлекет пен қоғам арасындағы сенім нығая түседі.

Мен үшін Халық Кеңесіндегі қызметімнің түпкі мақсаты – халық пен билік арасындағы байланысты нығайтуға, азаматтардың бастамаларын қолдауға және Әділетті Қазақстанды қалыптастыруға өз үлесімді қосу.

– Қоғамдық жұмыспен айналысу үшін ынта, күш-қайрат, уақыт керек. Сізді не нәрсе ынталандырады? Күшті, уақытты қайдан аласыз?

– Мектеп қабырғасынан бастап, студенттік жылдарымда да қоғамдық жұмыстардың бел ортасында жүрдім. Адамдармен араласу, ортақ іске атсалысу, елдің тыныс-тіршілігіне бейжай қарамау менің өмірлік дағдыма айналған десем болады.

Мені қоғамдық жұмысқа ынталандыратын ең басты күш – туған еліме, жеріме пайдамды тигізсем деген ниет. Бәріміз бір қоғамда өмір сүріп жатырмыз. Сондықтан қоғамдағы өзгерістерге сырттай бақылаушы болып қана қарамай, қолымыздан келгенше оның дамуына үлес қосу әр азаматтың азаматтық жауапкершілігі, туған еліне деген перзенттік парызы деп ойлаймын. Мен де өз елімнің өркендеуіне теңізге тамған тамшыдай болса да өз үлесімді қосқым келеді. Бұл – менің өмірлік ұстанымым.

Әрине, қоғамдық жұмыс үлкен жауапкершілікті, уақытты, күш-қайратты талап етеді.

Кейде шаршаған сәттер де болады. Бірақ жұрттың алғысын есту, көтерілген мәселенің шешімін табуына ықпал ету, бір адамның болса да үмітіне демеу болу – маған ерекше рухани күш береді. Елге қызмет етудің ең үлкен мотивациясы да осында деп білемін.

Ал уақытты қайдан аламын десеңіз, меніңше, мәселе уақыттың көптігінде емес, оны дұрыс ұйымдастыра білуде. Қоғамдық жұмысқа араласу үшін ең алдымен ниет пен ішкі тәртіп керек. Әрине, отбасы, қызмет және қоғамдық міндеттердің арасында тепе-теңдік сақтауға тырысамын. Осы орайда, маған үнемі рухани қолдау көрсетіп отыратын отбасыма, әріптестеріме зор алғысымды білдіремін.

Мен үшін қоғамдық жұмыс – атақ немесе міндет қана емес, адамдармен бірге болу, олардың мұң-мұқтажын түсіну, ортақ іске үлес қосу мүмкіндігі. Адам өз ісінің қоғамға қажет екенін сезінсе, бойынан күш те, уақыт та табады. Өйткені елге қызмет ету – белгілі бір лауазыммен шектелмейтін ұғым. Ол – жүректегі азаматтық ұстаным, туған жерге деген сүйіспеншілік және қоғам алдындағы жауапкершілік.

Мен осы қағиданы өмір бойы басшылыққа алып келемін және алдағы уақытта да осы жолдан таймай, еліме адал қызмет етуді өзімнің азаматтық парызым деп санаймын.

– Көңіл бөліп, сауалдарымызға жауап бергеніңізге рахмет!

**Сұхбаттасқан –
Аслан ҚАНҒОЖИН**

Руханият

«Мұсылманшылықтың тұтқасы» ұлысқа жол тартты

Дала төсінде білімнің шамшырағын жағып, қазақ баласының көкірегіне ғылым мен имандылықтың дәнін еккен Ыбырай Алтынсариннің мұрасы – ұлт руханиятының асыл қазынасы. Ағартушының 185 жылдық мерейтойына орай ұйымдастырылған «Дәстүрлі ислам және «Мұсылманшылықтың тұтқасы» кітабының маңызы мен тағылымы» атты республикалық ғылыми-танымдық конференция осы тарихи мұраның бүгінгі қоғам үшін де өзектілігін айқындаған маңызды басқосу болды.

тушының рухани мұрасын танудың маңызына тоқталып, оның еңбектеріндегі имандылық, ізгілік, білімге ұмтылу және адамгершілік қағидаларының тәрбиелік мәнін саралады. Сонымен қатар дәстүрлі ислам құндылықтарының ұлттық дүниетаныммен сабақтастыра зерделеудің маңыздылығы айқындалды.

Конференцияның маңызды сәттерінің бірі – Ыбырай Алтынсариннің «Мұсылманшылықтың тұтқасы» кітабының тұсаукесер рәсімі болды. Рухани мұраны жаңғыртуға бағытталған бұл бастама ағартушы еңбегін бүгінгі оқырманға қолжетімді етіп, оның тағылымын кеңінен насихаттауға жол ашады. Кітаптың жаңа басылымы түпнұсқа мәтін негізінде қазіргі қазақ тіліне кирилл әліпбиімен түсіріліп, оқырманға түсінікті үлгіде ұсынылған. Бұл – тарихи еңбектің мазмұнын бүгінгі ұрпаққа жақындатып, оның тәрбиелік әрі танымдық мәнін тереңірек ұғынуға мүмкіндік беретін қадам.

«Біздің мақсатымыз – ұлы тұлғалардың мұрасын халқымызға кеңінен жеткізу.

Конференция аясында жаңа кітаптың тұсауын кесіп отырмыз. ҚМДБ жанынан құрылған Ислам зерттеу институтының «Рухани мұра» жобасы аясында бірнеше кітап жарық көрді. Соның бірі – «Мұсылманшылықтың тұтқасы» кітабы. Оның ерекшелігі – түпнұсқа негізінде қазіргі заманға сай кирилл әрпімен қазақ тілінде дайындалуында. Осылайша, кітап қоғамдағы барша оқырманға қолжетімді бола түседі. Оны оқу арқылы Ибраһим бабамыздың ұрпаққа қалдырған өсиетімен танысуға болады», – деді Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлы.

«Мұсылманшылықтың тұтқасы» – діни танымды қалыптастырумен қатар, адамгершілік пен ізгілікке үндейтін маңызды еңбек. Оның мазмұнын бүгінгі оқырманға жеткізу арқылы өскелең ұрпақтың тарихи санасын қалыптастыруға, ұлттық рухани мұраға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік туады. Кітаптың қайта жаңғыруы – өткеннің өнегесін бүгінмен байланыстырып, келер ұрпаққа аманаттаудың бір көрінісі. Осындай бастамалар тарихи тұлғалардың еңбектерін тек ғылыми ортада ғана емес, қалың оқырман арасында да кеңінен танытуға ықпал етеді.

Бас мүфти Наурызбай қажы Тағанұлының сапары аясында рухани-ағартушылық жүздесулермен қатар, әлеуметтік қолдауға бағытталған игі іс те жүзеге асырылды. Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы жанындағы Зекет және қайырымдылық қорының ұйымдастыруымен «Тайқазан» жобасы аясында 100 отбасыға азық-түлік үлестірілді.

**Суреттерді түсірген автор
Арқалық қаласы**

Мұрат ЖҮНІСҰЛЫ

Бейтаныс әліпбиді танып, ұлттық киімнің тарихына үңілу, корей әуеніне құлақ түріп, дәстүрлі тағамдардың ерекшелігін білу... Арқалық қаласындағы Ы.Алтынсарин атындағы гимназияда орналасқан Корея орталығы оқушылар үшін осындай қызықты әлемнің есігін ашады. Мұнда өзге халықтың мәдениетін танып-білу арқылы жас ұрпақтың дүниетанымы кеңейіп, ұлттар арасындағы достық пен өзара құрметтің мәні тереңдей түседі.

Бүгінде білім беру ісінің міндеті – оқушыға сапалы білім берумен ғана шектелмей, оның бойына адамгершілік қасиеттерді сіңіру, ұлттық құндылықтарды бағалауға және өзге мәдениеттерді құрметтеуге тәрбиелеу. Осы тұрғыдан алғанда, білім ордалары жанынан ашылған мәдени орталықтардың маңызы зор. Өйткені мұндай орындар жас ұрпаққа сан алуан халықтың тарихы мен дәстүрін таныстырып қана қоймай, таным көкжиегін кеңейтуге жол ашады. Сондай тағылымды орталықтың бірі жоғарыда айтылған Корея орталығы. Мұнда корей халқының тарихы, тілі, ұлттық киімі, музыкасы, би өнері мен тағамдары таныстырылып, оқушылардың ізденісі мен шығармашылығына мүмкіндік беріледі.

«Корея орталығы – белгілі бір ұлттың мәдениетін таныстыратын қарапайым бұрыш қана емес, оқушылардың қызығушылығын оятып, ізденуге, зерттеуге және шығармашылықпен айналысуға мүмкіндік беретін танымдық орта. Мұнда оқушылар Кореяның бай тарихымен танысып қана қоймай, Қазақстанда өмір сүріп жатқан корей халқының тарихы мен тағдыры туралы да мағлұмат алады. Бұл – көпэтносты Қазақстан қоғамындағы достық пен өзара түсіністіктің маңызын сезіндіретін тәрбиелік алаң», – дейді гимназия директорының тәрбие ісі жөніндегі орынбасары Алмагүл Ғалымжанқызы.

Дәстүр мен жаңашылдық тоғысқан ел

Корей мәдениетінің ерекшелігі – ғасырлар бойы қалыптасқан дәстүрлерді сақтай отырып, заманауи дамуға бейімделе білуінде. Шығыс Азиядағы Корей түбегінде орналасқан Корея түп-тамыры терең тарихымен, өзіндік өнерімен және бай мәдени мұрасымен танымал. Корей халқының тарихи санасында Чосон атауы ерекше орын алады, ал «Таңғы тыныштық елі» деген поэтикалық атау елдің мәдени бейнесімен сабақтасып жатады. Бүгінде Оңтүстік Корея әлемге жоғары технологиялары, электроникасы, автомобиль өндірісімен қатар, киносы, музыкасы және заманауи мәдениеті арқылы да кеңінен танылды. Әсіресе корей музыкасы мен кинематографиясының халықаралық деңгейде танымал болуы жастардың бұл елге деген қызығушылығын арттырды. Екінші дүниежүзілік соғыстан кейін ауыр экономикалық жағдайды бастан өткерген Оңтүстік Корея халықтың еңбекқорлығы, білімге ұмтылысы және жүйелі даму саясатының арқасында қысқа мерзімде үлкен жетістіктерге жетті. Бұл тарихи серпіліс әлемдік әдебиет пен публицистикада «Хан өзеніндегі ғажайып» деген атаумен белгілі. Корей тәжірибесінің тағылымы да осында. Білім мен ғылымға басымдық

беру, табандылық таныту, еңбекке жауапкершілікпен қарау – кез келген қоғамның дамуына негіз болатын қасиеттер. Сондықтан Кореяның тарихы оқушыларға тек шетелдік мәдениетті танытып қоймай, білімге құштарлық пен мақсатқа ұмтылудың маңызын ұғындырады.

Қазақстандағы корейлер

Корея орталығында назар аударылатын маңызды тақырыптардың бірі – Қазақстандағы корей халқының тарихы. Бұл – тағдыр тоғыстырған екі халықтың өзара сыйластығы мен ынтымақтастығын айқындайтын тағылымды тарих. 1937 жылы Қиыр Шығыстан Қазақстанға жүз мыңдай корей көшірілді. Жат жерге еріксіз келген халық қиындықтарға қарамастан жаңа ортаға бейімделіп, қазақ халқымен бірге өмір сүрді. Уақыт өте келе олардың өкілдері еліміздің ауыл шаруашылығы, ғылымы, мәдениеті, білімі және басқа да салаларының дамуына елеулі үлес қосты. Қазақ пен корей халықтарының арасындағы байланыс күнделікті тұрмыстан, еңбек пен сыйластықтан бастау алды. Ортақ өмір салты мен мәдени қарым-қатынас адамдарды жақындастырып, өзара түсіністікті нығайтты. Осы тарихи тағдырды сипаттайтын «Корё сарам» ұғымы Қазақстан мен Орталық Азия-

дағы корей қауымының өзіндік болмысын танытады. Бүгінде Қазақстан – түрлі этнос өкілдері ортақ шаңырақ астында өмір сүріп жатқан мемлекет. Сондықтан Корея орталығында корей халқының тарихымен танысу оқушыларға өткенді зерделеумен қатар, еліміздегі этносаралық келісім мен қоғамдық бірліктің қадірін түсінуге мүмкіндік береді.

Хангыль – халықтың рухани мұрасы

Тіл – ұлттың жадын сақтап, мәдениетін келесі ұрпаққа жеткізетін басты құндылықтардың бірі. Корей халқының ұлттық жазуы – хангыль. Оның тарихы Чосон мемлекетінің билеушісі Седжонның есімімен тығыз байланысты. 1443 жылы жасалып, 1446 жылы ресми түрде жарияланған бұл жазу корей тілінің дамуына үлкен ықпал етті. Корея орталығында оқушылардың хангыль әріптерімен танысуы ерекше қызығушылық тудырады. Бейтаныс таңбаларды танып, өз есімдерін корей тілінде жазып көру, қарапайым сөздерді үйрену – балалар үшін әрі қызықты, әрі пайдалы тәжірибе. Мұндай жұмыс оқушының тіл үйренуге деген ынтасын арттырып қана қоймай, өзге халықтың дүниетанымын түсінуге де жетелейді. Өйткені тілді меңгеру – сөз жаттаумен шектелмейтін, сол халықтың тарихы мен мәде-

ниетіне жақындай түсудің бір жолы.

Ханбок – тарихтан жеткен әсемдік

Корей мәдениетінің көзге бірден түсетін ерекшеліктерінің бірі – ұлттық киімі. Ханбок деп аталатын дәстүрлі киім өзінің үйлесімді пішінімен, әсем түстерімен және сәндік нақыштарымен ерекшеленеді. Оның үлгілері адамның жасына, әлеуметтік жағдайына және киілетін рәсімге қарай түрленіп отырған. Бүгінде ханбок ұлттық мерекелерде, үйлену тойларында, ресми қабылдаулар мен мәдени шараларда киіледі. Дәстүрлі киіммен бірге қолданылатын аяқ киімнің бір түрі – посон деп аталады. Корея орталығында ханбок үлгілерін көрсету оқушыларға ұлттық киімнің сыртқы әсемдігін ғана емес, оның астарындағы мәдени мәнді де түсінуге көмектеседі. Әсіресе мерекелік іс-шараларда дәстүрлі киім киіп, ұлттық би билеу – халық мәдениетін көрнекі әрі әсерлі таныстырудың бір тәсілі. Ұлттық киім – өткен дәуірдің сән үлгісі ғана емес, халықтың талғамын, дүниетанымын және тарихи жадын бейнелейтін мәдени мұра.

Әуен мен бидегі ұлттық өрнек

Корей халқының музыкасы мен би өнері де мәдени мұраның маңызды бөлігі саналады. Дәстүрлі өнерде табиғатпен үндестік, қимыл үйлесімі мен көркемдік мәнер ерекше орын алады. Ал заманауи музыка корей мәдениетінің әлемге кеңінен танылуына ықпал етіп отыр. Гимназиядағы мәдени шараларда корей билері мен әуендеріне орын берілуі оқушылардың өнерге қызығушылығын арттырады. Мәселен, «Дыхание ветра» және «Ин-Ян» сияқты би қойылымдары арқылы дәстүрлі мәдениет пен заманауи сахна өнерінің сабақтастығын көрсетуге болады. Әлем жастары арасында кең тараған корей музыкасы гимназия оқушыларының да назарын аударып келеді. Осы қызығушылықты мәдени-танымдық жұмыстармен

Корея

ұштастыру арқылы оқушылар корей өнерінің сыртқы тартымдылығымен қатар, оның тарихи және рухани негіздерін де тани түседі. Осылайша, Корея орталығы жастардың заманауи қызығушылығын ұлттық мәдениетті тереңірек тануға бағыттайтын ортаға айналып отыр.

Ұлттық тағам – мәдениеттің дәмі

Халықтың тұрмыс-тіршілігін, табиғатпен байланысын және дәстүрін оның асханасынан да тануға болады. Корей тағамдары алуан түрлілігімен, көкөністердің мол қолданылуымен және өзіндік әзірлеу тәсілдерімен ерекшеленеді. Корея орталығында оқушылар, ата-аналар мен қала тұрғындары корей асханасының танымал тағамдары туралы мағлұмат ала алады. Олардың қатарында кимчи, пибимпап, манду, тток, намұль, ким және чонголь сияқты тағамдар бар. Сонымен бірге панчхан деп аталатын негізгі асқа қосып ұсынылатын түрлі шағын тағамдар да корей дастарқанының ажырамас бөлігі саналады.

Кимчи – ашытылған көкөністерден әзірленетін, корей асханасының кеңінен танылған тағамдарының бірі. Пибимпап күріш пен түрлі көкөністерді араластырып дайындауымен ерекшеленсе, манду корей тұшпарасына ұқсайды. Ал тток – күріштен әзірленетін дәстүрлі тағамдардың ортақ атауы. Қазақстандағы корей асханасының да өзіндік ерекшеліктері қалыптасқан. Соның бірі – көпшілікке кәріс-ше сәбіз деген атпен танылған тағам. Ол Кореяның дәстүрлі асханасынан тікелей алынған тағам емес, Орталық Азиядағы корей диаспорасы ортасында қалыптасып, кең тараған ас үлгісі. Бұл да халықтың жаңа ортаға бейімделе отырып, өзіндік аспаздық дәстүрін қалыптастырғанын көрсетеді. Ұлттық тағамдар көрмесі мен дәм таттыру шаралары мәдениетті танытудың әсерлі жолына айналады. Өйткені өзге халықтың асханасымен танысу арқылы оқушылар оның тұрмыс-тіршілігі мен дәстүріне жақындай түседі.

Бірлік бар жерде – береке бар

Корея орталығының тәрбиелік маңызы әсіресе 1 мамыр – Қазақстан халқының бірлігі күніне арналған іс-шаралар барысында айқын көрінеді. Мұндай мерекелерде әр этностың мәдениетін таныстыру арқылы еліміздегі татулық пен қоғамдық келісімнің маңызы дәріптеледі. Ы.Алтынсарин атындағы гимназияда ұйымдастырылатын мәдени бағдарламалар аясында корей халқының тарихы

мен салт-дәстүрлері таныстырылып, ұлттық билер орындалып, әуезді әндер шырқалады. Корей үйінің көрінісі, мәдени жәдігерлер, фотостендтер мен ұлттық тағамдар көрмесі оқушылар мен қонақтардың назарын аударады. Мұндай шаралардың құндылығы – әр халықтың өзіндік ерекшелігін таныта отырып, баршаға ортақ құндылықтарды алға шығаруында. Әртүрлі мәдениеттің өзара үндестігін көрген оқушы өзгені құрметтеуді, өзгешелікті қабылдауды және ортақ мүддені бағалауды үйренеді. «Әр ұлттың ерекшелігі – еліміздің байлығы, ал бірлігіміз – ең үлкен құндылығымыз» деген ұстаным осындай тағылымды кездесулердің негізгі идеясын айқындайды.

Танымға жол ашқан тағылымды орта

Қазіргі оқушы ақпаратты тек оқулықтан ғана емес, көрнекі материалдардан, мәдени іс-шаралардан және тәжірибелік жұмыстардан да қабылдайды. Осы орайда Корея орталығының мүмкіндігі мол. Мұнда балалар Кореяның тарихы мен мәдениетін зерделеп, ұлттық киім үлгілерін тамашалап, тағамдары туралы мәлімет алады, музыкасы мен би өнеріне қызығады. Сонымен қатар Қазақстандағы корей халқының тарихын танып, әртүрлі мәдениеттердің ортақ тұстарын іздейді. Осындай жұмыстар оқушылардың танымдық қабілетін дамытып қана қоймай, зерттеуге, салыстыруға, өз ойын жеткізуге және шығармашылықпен айналысуға ынталандырады. Ең бастысы, олардың бойында өзге ұлтқа құрметпен қарау, жауапкершілік, толеранттылық пен достық сияқты адамгершілік қасиеттер қалыптасады.

«Бүгінгі оқушы ақпаратты тек оқулықтан емес, түрлі мәдени, визуалды және интерактивті ортадан қабылдайды. Сондықтан Корея орталығының заманауи оқушының қызығушылығын оятатын орынға айналуы заңды құбылыс», – дейді Алмагүл Ғалымжанқызы.

Шынында да, Корея орталығы – бір халықтың мәдениетін таныстырумен шектелмейтін, жас ұрпақты ізденіске жетелейтін әрі халықтар арасындағы достықты нығайтатын маңызды білім беру кеңістігі. Мұнда әрбір жаңа мәлімет оқушының таным көкжиегін кеңейтіп, әрбір мәдени кездесу өзгені түсінуге бастайды. Өйткені өзге халықтың мәдениетін тану – әлемді танудың бір жолы. Ал өзара құрмет пен достыққа негізделген тәрбие – ел болашағының берік іргетасы.

Арқалық қаласы

Бұл да ғажайып әлем

Лисаков қаласында балалардың қуанышына айналған жаңа демалыс орны ашылды. «Солнечный» супермаркетінің екінші қабатында орналасқан «ALEM PARK» ойын-сауық орталығы енді кішкентай қала тұрғындары мен олардың ата-аналарының сүйікті орындарының біріне айналмақ. Мұнда балалар ойнап, көңіл көтерсе, ата-аналар жайлы ортада демалып, отбасымен бірге уақыт өткізе алады.

Шұға ҚОҢҚАБАЙ

Жаңа орталықтың есігі ашылған күні-ақ мұнда балаларымен бірге келген отбасылар көп жиналды. Қонақтарды аниматорлар қарсы алып, мерекелік көңіл-күй сыйлады. Фотозона мен суреттерді жедел басып шығару қызметі де келушілердің қызығушылығын арттырды. Балалардың шат күлкісі мен ата-аналардың қуанышты жүздері жаңа орталықтың алғашқы күнін ерекше әсерге бөледі.

«ALEM PARK» – жай ғана ойын алаңы емес, балалардың белсенді демалысына арналған заманауи кешен. Аумағында лабиринттер, сырғанақтар, туннельдер және түрлі ойын құрылымдары бар. Кеңістіктің балалардың қозғалысына, ойын арқылы көңіл көтеруіне және уақытын қызықты өткізуіне жағдай жасалған.

Орталықтың жалпы аумағы – 1000 шаршы метр. Мұнда бір мезетте 350 адамға дейін бола алады. Балаларға арналған ойын аймағынан бөлек, ата-аналардың демалуына арналған орындар, кафетерий және мерекелік іс-шаралар өткізуге мүмкіндік беретін кеңістік қарастырылған.

Кафетерийден сусындар, тәттілер мен жаңа піскен нан-тоқаш өнімдерін сатып алуға болады. Ал ойыншықтар, кәдесыйлар мен түрлі антистресс заттары ұсынылған сөрелер балалардың назарын өзіне аударады. Осылайша, ата-аналар балаларының туған күнін атап өтуге немесе демалыс күндерін бірге өткізуге қолайлы орынға ие болды.

Жаңа ойын-сауық орталығының ашылуы қаланың қызмет көрсету саласын дамытуға да үлес қосады. Жобаны жүзеге асыруға 130 миллион теңге инвестиция салынған. Нәтижесінде 15 жаңа жұмыс орны құрылды. Бұл – шағын қала үшін маңызды қадам. Өйткені мұндай нысандар тұрғындардың бос уақытын тиімді ұйымда-

стырумен қатар, кәсіпкерліктің дамуына және жаңа жұмыс орындарының пайда болуына ықпал етеді.

Мемлекет басшысы жайлы қалалық ортаны қалыптастыруға, заманауи инфрақұрылымды дамытуға және тұрғындардың сапалы демалысына жағдай жасауға ерекше көңіл бөліп келеді. Осы тұрғыдан алғанда, «ALEM PARK» секілді нысандардың ашылуы қаланың әлеуметтік өмірін жандандыруға бағытталған бастамалардың бірі.

«Бүгінде қала тұрғындары үшін жұмыс пен тұрмыстан бөлек, балаларымен бірге уақыт өткізе алатын қолайлы орындардың болуы да маңызды. Әсіресе ауа райына тәуелсіз жұмыс істейтін жабық ойын-сауық орталықтары отбасыларға қосымша мүмкіндік береді», – деп ой бөлісті осы орталыққа бала-

ларын ойнатуға алып келген Айнұр Қиысқан.

Лисаковта ашылған «ALEM PARK» осы қажеттілікті өтеуге бағытталған. Енді балалар демалыс күндері достарымен ойнап, түрлі ойын құрылымдарын тамашалай алады. Ал ата-аналар қала сыртына шықпай-ақ, балаларымен бірге уақыт өткізудің жаңа нұсқасына ие болды.

Қаланың тартымдылығы тек тұрғын үйлері мен көшелерінің көріне ғана емес, адамдардың бос уақытын қалай өткізетініне де байланысты. Балаларға арналған ойын орталықтары, демалыс орындары мен отбасылық кеңістіктер осы жайлылықты қалыптастырады.

Суреттерді түсірген – Бердіболат КӨРКЕМБАЕВ
Лисаков қаласы

Мемориалдық музейдің бүгінгі бет-бейнесі

Халық әртісі Тұңғышбай Жаманқұловтың қолтаңба қалдыру сәті

Дауылпаз ақын Ғафу Қайырбеков музейдің ашылу рәсімінде

Жандос ЖҮСІПБЕК

Көнелік пен жаңалық, төрелік пен даналық ұштасқан ұлағат ұясы. Ыбырай Алтынсарин мемориалды музейіне осындай сипат лайық. Өйткені бұл – жәдігер сақтайтын орын ғана емес, заманға сай жаңғырып-жаңарған орда. Қарт тарих тағылымына бойлататын, танымыңды байытатын руханият кеніші. Дәл бүгін бұл мұражайдың құрылғанына 35 жыл толды. Ұлы ағартушының мерейтойымен тұспа-тұс...

Тәуелсіздікпен тетелес

Еліміз еркіндік алған кезде, егемендіктің елең-алаң шағында Қостанайдың қақ төрінде есігін айқара ашқан руханияттың қасиетті қарашаңырағы осынау мемориалдық музей еді. Тәуелсіздікпен бірге «тәй-тәй басқан» құтхана бүгінде ұлы ағартушының ізгі ізіне сәуле түсіріп, қазыналы мұрасын дәріптейтін мәдени еңселі орталыққа айналып, аты алты Алашқа аян болып отыр. Тарихына көз жүгіртсек, тұңғыш Қазақ КСР Мәдениет жөніндегі мемлекеттік комитеттің бұйрығына сәйкес, 1990 жылғы 1 қаңтарда облыстық тарихи-өлкетану музейінде мүйіс болып ашылыпты. Араға жыл салып, тарихи тұлғаның 150 жыл толуына орай жеке мұражай болып бой көтереді. 1991 жылдың 16 қазанынан бастап, облыстық Ыбырай Алтынсарин мемориалдық музейі қызметін бастады.

Музейдің қазығы қағылатын жер де кездейсоқ таңдалған жоқ. Ғимарат 1884 жылы Ыбырай ашқан қазақ-орыс мектебінің орнынан ірге көтерді. Нысан жобасын сәулетші Хажымұрат Күшіков жасаған еді. Екі қабатты ғимараттың бір бөлігі сол дәуірдегі мектептің үлгісінде салынды. Ал көк күмбезді екінші бөлігі киіз үйге ұқсас. Мұражайдан бөлек, Ыбырайдың ақшаңқан кесенесі, еңселі ескерткіші, мектеп орнына қойылған мәрмәр тақта, Омар құдығы, ағартушы атындағы көше және оның атындағы мамандандырылған мектеп-интернат – барлығы біртұтас кешен саналады.

Рухани орданы ашылу салтанаты да орны бөлек оқиға болып тарихқа таспаланған-ды. Рәсімге Ыбырай Алтынсариннің туысы, көрнекті ақын, Қазақстанның халық жазушысы Мәриям Хакімжанова, дауылпаз

шайыр, әйгілі «Дала қоңырауы» дастанын жазып, ұлы ағартушының тұлғасын көркем тілмен кейіптеген дегдар дарын Ғафу Қайырбеков және елге есімі аян ірі ғалымдар, мәдениет қайраткерлері қатысты.

«Енді біз Қостанайға келсек, өзіміздің алғашқы қадамымызды Ыбырай музейінен – Ыбырай үйінен бастайтын боламыз. Қостанай мен Ыбырай есімі тығыз байланысты. Ыбырайды сыйласаң – Қостанайды сыйлағаның, Қостанайды сыйласаң – Ыбырайды сыйлағаның», – деп жарқылдай сөйлепті жарықтық Ғафу ақын.

«Қайран бабам, көрген жоқпын жүзінді, Бес жасымнан жаттап өстім жырынды. Он жасымда өлең өрдім тақпақтай, Ойламаппын басамын деп ізінді», – деп төкпелеген Мәриям шешейдің «Ұлы ұстазға арнау» аталатын толғауы да қарт тарих қойнауында сақтаулы.

Одан бері де отыз бес жыл жүйткіп өтті. Осы аралықта музей қанат жайып, дәуір көшіне ілесіп дами түсті. Алдыңғы буын аманатын арқалаған қызметкерлер рухани қорды толықтырып, жаңартты, жылма-жыл жәдігерлер саны артты. Толайым жетістікке жетіп, алыс-жақынмен ғылыми-әріптестік байланысы бекіді. Тобыл топырағына табаны тиген мейман маңдайға алып, тағзыммен бас сұғатын қастерлі орынға айналды. Ендеше, бүгін біз де музейге экскурсия жасайық.

Ыбырай әлеміне ашылған есік

Музей бір-ақ күнде құрылмайды. Тынымсыз ізденіс, жүйелі жұмыс пен жүйелі іс-әрекеттің арқасында аяқтан тұрады. Ыбырай мұражайының кеңістігі де бірнеше буын қызметкердің қажыр-қайратымен қалыптасты. 1991 жылдан бастап тірнектеп жиылған құнды жәдігерлердің саны

көп. Бүгінде мұндағы мұраның тізбесі 13 мыңнан асып түседі. Мәскеу, Санкт-Петербург, Орынбор, Қазан қалаларынан және елдің әр түкпіріндегі мұрағаттар мен кітапханалардан қаншама құжаттың көшірмесі әкелінді. Ал 2010 жылы «Ыбырай Алтынсарин шәкірттерімен» және «Мұсылмандық білім» аталатын жаңа диорамалар музей экспозициясын тіптен байыта түсті. Араға екі жыл салып, ғимарат бастан-аяқ күрделі деңгейде жөнделіп, реэкспозициядан өткен.

«Музей ашылған жылы экспедиция ұйымдастырып, облыстарды араладық. Ғылыми сапар құрамында мұражай қызметкерлері ғана емес, зиялы қауым өкілдері, мұғалімдер тобы болды. Ыбырайашқан мектептерді зерттеп, Қостанай, Торғай, Ақтөбе жерінен Ресей шекарасына дейін өттік. Жәдігерлер, құжат-деректер жинадық. Қарабұтақтан көне кірпіштер, Жангелдин ауданынан тарихи құжаттар таптық. Осылайша музей қорын құнды экспонаттармен толтыра түстік. Ыбырайдың Орынборда оқыған мектебіне мемориалдық тақта да орнатып едік», – дейді музейдің алғашқы директоры Ұрқия Рысжанова.

Қазір қоры молайып, қамтылымы кеңейіп, мазмұны тереңдеген мұражай бес экспозициялық залдан тұрады. Бірінші кіріспе залы «Музей тарихы» деп аталады. Мұнда ел тәуелсіздігі және аты айтып тұрғандай нысанның кешегісі мен бүгінгі туралы мәліметтер қамтылған. Тобыл-Торғай өңірінен шыққан танымал тұлғалар тізімі осы бөлімде. Мерейлі даталарға байланысты ауыспалы көрмелер аталмыш залда ұйымдастырылып отырады. Екіншісі – «Ы.Алтынсарин – ұлы ұстаз». Бұл жердегі «Дала қоңырауы композициясының ерекше бір сипаты бар. Қос шәкіртін жетектеген ағартушы мүсіні, оның арқа тұсында кең даладағы алып қоңырау бейнеленіп, сол дәуірдегі мектеп құрылысы көрсетілген.

«Үшінші негізгі зал «Ы.Алтынсарин – Қазақстанда халық ағарту ісінің негізін қалаушы» делінеді. Мұнда ағартушының өмірі, ғылыми, қоғамдық қызметі, әдеби мұрасы, Қазақстанда революцияға дейінгі мұсылман оқуы, Ыбырайдың балалық шағы, Орынборда оқыған жылдары, педагогикалық қызметінің бастауы, ұлы

ұстаз ашқан мектептер, алғашқы қазақ оқулықтары, «Қазақ хрестоматиясы», Ыбырайдың публицист, фольклоршы, Ресей географиялық қоғамының мүшесі болғанын айғақтайтын материалдар қойылған. Ал «Ы.Алтынсариннің мемориалдық класы» экспозициясынан ол өмір сүрген уақыттың рухы сезіледі. Сыныптағы ағаш еденінен бастап, төрдегі кітап сөрелері мен мектеп жиназдары, оқушылардың киім үлгісі, аспалы шам, голландиялық пеш, қыжым перде – бәрі XIX ғасырдағы мектеп көрінісін беріп тұр», – деп таныстырды музей директоры Марғұлан Оспанов.

Ал соңғы экспозиция залы – «Ы.Алтынсарин және оның айналасындағы адамдар». Мұнда ұлы тұлғаның отбасы және өмірінің соңғы жылдары, әкімшілік қызметі, «Ыбырай Алтынсарин» төсбелгісімен марапатталған ұстаздар, ыбырайтанушылар, ізбасарлары, орыс достары, туған-туыстары туралы материалдар қойылыпты. Сондай-ақ Мәриям Хакімжанова, Ғафу Қайырбеков және Нәзира Дәулетоваға арнаулы бұрыш әзірленген.

Жәдігерлер тіл қатады

Музейдегі әр бұйым ілкі дәуірдің сырын сақтап тұр. Қай-қайсысы да ғұламаның ғибратты ғұмырдерегін «баяндап» бере алады. Тұтынған заттары, қолтаңбасы қалған хаттары, сонау ғасырдан бүгінге бүлінбей жеткен әрбір дүние құндай білгенге қазына іспетті. Мәселен, сөреде сақтаулы тұрған қарапайым қызыл кірпішке «тіл бітіріп» көрейікші. Бұл кірпіш – дәл осы жерде 1884 жылы Ыбырай Алтынсарин ашқан қазақ-орыс мектебінің табалдырығынан қалған тарихи жәдігер. Ол – ұлы ұстаздың «қолының майы сіңгендей» қастерлі саналатын кесек. Ыбырай дәуірінің куәсі. Мұны музейге сол ескі мектептің түлегі, ғалым, профессор Қалқаман Хасенұлы аманаттаған екен.

«Мен ол мектепте 1963-1969 жылдар аралығында білім алдым. Ол орны қалмай, тып-типыл болып, алаңқайға айналып кеткелі қашан. 2000 жылы сол мектебім болған жерден өтіп бара жатып, бір павильондардың құрылып жатқанын көрдім. Соларға коммуникация тартылу үстінде екен.

Музейдің бұрынғы директоры, ақын Нағашыбай Мұқатов пен шаруашылық меңгерушісі Мейрамхан Ғалымұлы Ыбырай ескерткішіне тағзым гүлін қою үстінде

Музей іргетасы 1990 жылы басталып еді...

1991 жылы ғылыми экспедицияға шыққан үгіт пойызының жолаушылары

Музей қызметкерлері әр құжатқа ықиятпен қарайды

Ұлы ұстаз ұлағаты: қала орталығында өткен қойылымнан көрініс

Әр жәдігер, әр жиһаз - тарих тынысын сездіретін құнды мұра

ШЕЖІРЕ АЙНАСЫ

Кілт тоқтадым да: «Әй, осы, дәу де болса, біздің мектептің іргетасы ғой, мына жерден кіретін есік болушы еді», – дедім үңіле түсіп. Дәл үстінен түскен екенмін. Әлгі жігіттерден сайман сұрап алдым да, тезірек қазып, талайымыз табынған табалдырықтың, ұстазымыз салған мектеп табалдырығының кірпішін алып шықтым. Оны бірден музейге апарып тапсырдым», – дейді Қалқаман ағамыз.

Бұдан бөлек, Ыбырай отбасымен пайдаланған төсекқаптың да музейге әкелінуі дерегі қызық. Ол 1992 жылы сонау Оңтүстік Қазақстаннан табылыпты. Гүлсана Тастемірова есімді Леңгір қаласының тұрғыны тапсырған көрінеді. Бұл жәдігер оған нағашы әжесі Рәзиядан жетсе керек. Ал Рәзияға мұны Ыбырайдың жұбайы Айғаным берген екен.

Осы секілді Ыбырайдың нағашы атасы Шеген би киген шапан, нағашылары қолданған келі-келсап, өзі тұтынған қалта сағат және басқа жәдігерлер көнеліктің көзі болып сақталып келеді. Ұлы ұстаздың 1884 жылы Қазан қаласында қазақ тілінде жарық көрген «Шариғат-Ислам» кітабының түпнұсқасы да музейдегі қымбатты қазына. Екі мың данамен басылған құнды еңбекке 2023 жылы реставрация жасалды. Жақында бұл кітап ҚМДБ қолдауымен «Мұнара» баспасынан төрт тілде қайта басылып шықты.

«Картография – бұлтартпас айғақ»

Ыбырай ұстаз тұтынды делінетін, елдің әр түкпірінен жиылған барлық бұйым-зат тарихын тәпсірлей берсек, ұзаққа кетеріміз анық. Сондықтан қорға бертінде ғана қосылған жәдігерді сөз етелік. Музей директоры Марғұлан Бақытбекұлы таяуда ғылыми ізденістер нәтижесінде табылған Қостанай қаласының 1885 жылғы картасын аса құнды материал деп бағалап отыр. Картада қазір Ыбырай жатқан қорым бейнеленген. Сондай-ақ Тобыл өзені бойындағы Ыбырай үйінің орны, «Инспектор» көлі және «Ақ бейіт» деп аталған Алтынсариндер қорымы анық көрінеді.

«Мұны Ресейдің Санкт-Петербургтегі мемлекеттік архивінен таптық және оның көшірмесін алып келдік. Музейдің экспозициялық залында тұр. Мұнда Қостанайдың сол жылдардағы нысандары, жер-су атаулары орналасқан жерімен дәл көрсетіледі. Картографиялық құжаттан Тобыл өзенінің

бойындағы қала және арғы бетіндегі Ыбырайдың үйі көрініп тұр. «Инспектор Ыбырай Алтынсариннің үйі» деп жазылған. Сондай-ақ «Ақ бейіт» («Белая мазарка») деген қорым көрсетіледі. Бұл – көп деректе айтылатын, ақ күмбезбен жасалған Балғожа бидің тамы», – дейді Марғұлан Оспанов.

Оның айтуынша, сол «Ақ бейітте» Балғожаның атасы Жаңбыршы да, туыстары да, Алтынсары да, Ыбырай да, Ыбырайдың баласы Шәрипа мен Абдырахман да жатыр. Сондықтан бұл картографиялық құжат Ыбырайдың жерленген жеріне байланысты алыпқашпаға тоқтау салар айғақ екенін алға тартады музей басшысы.

«Бүгінгі кесенеді Ыбырай жерленген бе, әлде қабірі басқа жерде ме?» деген дау-дамайға соңғы нүктесін қоятын карта осы. Барлық туған-туысы жерленген орынға оның сүйегі қойылмауы қисынсыз ғой. Бұл карта Ыбырайдың тірі кезінде жасалған. Егер өмірден өткеннен кейін қағазға түссе, «Ыбырай жерленген орын мынау» деген белгі міндетті түрде қойылар еді. Өйткені инспектордың тұрған үйі нақпа-нақ көрсетіліп отыр. Тіпті Ыбырайды ғана емес, барлық көрші-көлемінің аты-жөні де толық тізген. Қысқасы, картография – бұлтартпас айғақ», – дейді ол.

Ыбырай туған Мезгіл ауылындағы жалғыз белгі – «Омар құдығы» да, мәңгілік тыныстап жатқан кесенесі де «Қазақстанның киелі жерлері» тізіміне енгізілген.

Қорға қосылған қомақты еңбек

Биылғы қос мерейтой тоғысындағы тағы бір жаңалық – Қостанайдағы «Қарлығаш» баспасынан кітап жарық көрді. Алматыдағы экспедиция кезінде Секерхан Хасанова деген үлкен ғалым, Ыбырайтанушы жазған «Ыбырайдың шығармашылық тілі» аталатын ғылыми еңбек қолға тиіп, ол мазмұнды баспа өніміне айналып отыр. Мұны музей басшылығы Алматыға арнайы барып, үйін тауып алып, жұбайынан қолжазбасын алыпты. Өкінішке қарай, ғалым апамыздың өзі өмірден озып кеткен. Алайда құнды ғылыми зерттеулері Ыбырайтануға қосылған қомақты үлес болып артында қалды. Бұл жөнінде де музей басшысы әрі осы кітаптың редакторы Марғұлан Оспанов кеңінен мәлімет берді.

«Сол сапар кезінде ғалымның жұбайы, жазушы Бақытжан Хасанов Секерхан апай-

дың жеке заттарымен бірге ғылыми еңбегінің қолжазба нұсқасын да музей қорына тапсырды. Ол бұл еңбекті болашақта кітап етіп шығарса деген тілегін білдірді. Содан бері музей ұжымы қолжазбаны сақтап қана қоймай, оны ел игілігіне айналдыру мақсатында жүйелі жұмыс жүргізді. Музей қызметкерлері еңбекті толықтай компьютерге теріп, баспаға әзірледі. Демеушілердің қолдауымен ғалымның зерттеу еңбегі кітап болып жарық көріп отыр. Бұл – Ыбырай Алтынсарин шығармашылығының тілдік ерекшеліктерін терең зерделеген, ғылыми және рухани маңызы зор еңбек. Ғалымның зерттеуі ұлы ағартушының мұрасын тануға, оның тілдік қолданыстары мен шығармашылық ерекшеліктерін тереңірек түсінуге үлес қосады», – дейді Марғұлан Оспанов.

Оның айтуынша, өкінішке қарай, марқұм Секерхан Хасанованың ғылыми диссертациялық жұмысының қолжазба нұсқасындағы кейбір сілтемелердің дереккөздерін анықтау мүмкін болмаған. Сондықтан тексеруге келмеген жекелеген сілтемелерді мәтіннен алып тастауға тура келіпті. Дей тұрғанмен бұл еңбек – Ыбырай мұрасын зерттеуге қосылған қомақты қор.

«Мәселе сілтемелердің табылу-табылмауында да емес. Бес жыл бұрын қолымызға тиген қолжазбаны кітапқа айналдыру аманатын орындау еді. Бүгінде ол кісі де өмірден өтіп кетті. Аманат аяқ асты қалмасын деп, демеуші тауып, 1,4 млн теңгеге бастырып шыққан ретіміз бар. Оған дейін де әдістемелік жұмыстар, ғылыми отырыстар өтіп, жан-жақты талқыланып, еңбектің сапалы шығуына күш-жігерімізді жұмылдырдық», – дейді Марғұлан Оспанов.

Сонымен, сиясы кеппеген «Ыбырай тілі» кітабының жарық көруі – мерейтой аясындағы ақжолтай жаңалық. Бұл – ғалымның ғылыми мұрасын сақтап, кейінгі ұрпаққа жеткізуге, сондай-ақ зерттеушілер мен оқырмандардың рухани игілігіне айналуына жол аша түсетін оқиға. Ыбырайдың телегей-теңіз мұрасы әлі де тереңдей түсуді қажет етеді десек, мұндай зерттеу жұмыстарының қашан да мән-маңызы зор.

Жемісті жылдар, табысты қадамдар

Қазіргі музей – тарихи жәдігерлер қоймасы, экспонаттар көрмесі ғана емес, ғылым, білім, коммуникация, мәдени ақпарат пен шығармашылық инновациялар орталығы. Заман көшіне ілесіп, цифрландыру трендін белсенді іске асырып келеді. Электронды ақпарат беру формасы ретінде «Ыбырай Алтынсарин ізімен» виртуалды турист маршруты іске қосылғанынан көпшілік хабардар болар. Заманауи 3D виртуалды экскурсия-

сы әзірленіп, сайтқа енгізілді. Қор деректері толықтай цифрлық форматқа көшірілді. Үш тілде әзірленген «Ybyrai Aletmi» жобасы да – ұлы ағартушы мұрасын заманауи форматта танытудың бір жолы. «Алтынсарин аймақтарда», «Ыбырай музейіне саяхат», «Ыбырай ізімен», «Тұлға тағылымы», «Ыбырайтану» жобалары аясында да тарихи-мәдени мұраны насихаттау жұмыстары тұрақты жүргізіліп келеді.

«Ыбырай мұрасына жергілік жұрт қана емес, бірнеше елден қаншама мейман қызығушылық танытып келеді. Тарихи-мәдени мұраны кеңінен танымал ету, соңғы үлгідегі форматта түсіндіру мақсатымен ғылыми мекемелер, архивтер, кітапханалармен қарым-қатынасымызды нығайттық. Өзге өңір музейлерімен рухани байланысымыз да орнады. 2017 жылдан бастап көбімен меморандум жасастық. Ақмола, Батыс Қазақстан, Ақмола облыстарында, Семей, Астана қалаларында көптеген іс-шара өткізіп, заманауи жылжымалы көрме ұйымдастырдық. Алға қойып отырған жоба-жоспарларымыз да аз емес», – дейді музей басшысы.

Музей ұжымының еңбегі де елеусіз қалып көрген емес. Республикалық «Рухани қазына» фестивалі аясында 2019–2024 жылдар аралығында «Облыстық маңызы бар ең үздік музей» аталымында бірнеше мәрте жеңімпаз атанды. Ал музей басшысы және оның ғылыми жөніндегі орынбасары, марқұм Салтанат Өтелбаева бірлесіп, 2023 жылы 10 мың данамен, «Менің Қазақстаным» сериясымен шығарған «Даланың таза бұлағы» кітабы «Жылдың үздік кітабы» номинациясында Гран При иеленді. Бұл да жергілікті музей ғалымдарының тыңғылықты ізденісінің, еселі еңбегінің мойындалғаны.

Ыбырай музейі тарихи мұраны сақтау, ғылыми-зерттеу жүргізу, қорды толықтыру жұмысымен ғана шектеліп отырған жоқ. Ұлт өнері айтыс, Ыбырай оқулары, «Алтынсариннің ізімен» квест-ойындары, қойылымдар және басқа да көптеген мәдени-көпшілік іс-шараға ұйытқы болып та келеді. Осыдан-ақ мемориалдық мұражайдың таным көкжиегін кеңейтіп, ұлттың рухани құндылықтарын түгендейтін ұлағат ұясына айналғанын айқын аңғарамыз.

Музейдің 35 жылдық шежіресі – ұлы ағартушыны ұлықтап, тұлғасын биіктетіп, тағылымын жаюға жұмсалған жемісі мен жетістігі мол мерзім. Үнемі Ыбырай мерейтойымен қатарлас келетін әр атаулы белесі – Тобыл-Торғай өңірінің ғана емес, ұлт ардақтысының ұлағатына ұйған тұтас қазақтың мерейі мен мерекесі...

Суреттер Ыбырай Алтынсарин мемориалдық музейінен алынды

Ыбырайдың рулас туысы, қазақтың аяулы ақыны Мәриям Хакімжанова музейдің ашылу рәсіміне арнайы қатысып, толғау жырын оқып еді

Ыбырай отбасымен тұтыңған бұл төсекқап Оңтүстік Қазақстаннан табылған

Ағартушының ізгі ізі өскелең ұрпаққа өнеге

18 қазан – Рухани келісім күні

«Балалардың бәрі бақытты болуға лайықты» деп ой толғайды белгілі дін қайраткері Шоқан қажы Әмірханов

Бала – ата-ананың көз қуанышы, қоғамның ертеңгі тірегі. Тәуелсіз Қазақстанның жарқын болашағы. Сондықтан мемлекетімізде ана мен баланың тағдырына ерекше көңіл бөлінеді. Алайда, өскелең ұрпақ өздігінен жетіліп, азамат болып қалыптасу үшін қыруар еңбек сіңіру керек. Ол жалғыз отбасының тәлім-тәрбиесіне ғана емес, көп болып жұмылғанда ғана жүзеге асатындығы жасырын емес. Бұл ретте өңіріміздегі дін саласының қызметкерлері де өз деңгейлерінде танымдық-тәрбиелік мақсатта қыруар жұмыстар атқарып жатқаны белгілі. Эль-Фараби бабамыз: «Тәрбиесіз берілген білім адамзаттың қас жауы» деп босқа айтпаған. Сондықтан тәрбие қашан да адам өмірінде ерекше орын алады.

Бүгінгі қозғалып жатқан тақырыпты жан-жақты ашу үшін Қостанай қалалық «Жайлаубай ата» мешітінің Бас имамы, республикалық «Үздік қала имамы» байқауының жеңімпазы, Шоқан қажы Әмірхановқа жасөспірімдердің бойына өздеріндегі сауат ашу, «Имани жаз» курстары арқылы Ислам дінінің ізгілікті дәнін сеуіп, жан дүниелерін рухани жағынан түлету мақсатында және басқа да көкейтесті мәселелер хақында сауалдарымызды қойып, оның өзіндік ұстанымы мен ой-толғаныстары жөніндегі пікірлерін жазып алған едік.

**Ұяда нені көрсең,
ұшқанда соны ілесің**

– Шоқан қажы Ғазизұлы, сіз өмір көрген және талай шәкірт тәрбиелеген қайраткерсіз. Өңірдегі көпшілік өнеге тұтар отбасының тірегісіз. Әдепті де білімді ұл-қыз өсіріп отырған асқар таудай әкесіз. Менің пайымдауымша, кез-келген жасөспірім үшін ең алғашқы ұстаз оның ата-анасы деседі. Бұл орайда өзіңіздің тіршіліктен түйген әрі өзге жанұяларға үлгі боларлық тұжырымдарыңызды ортаға сала кетсеңіз?

– Бұл сауалыңыз арқылы маған үлкен ой салып отырсыз. Шынында да әрбір жауқазындай құлпырып өсіп келе жатқан ұрпақтың өмірінде әке-шешенің алар орны ерекше. Өйткені, жарық дүние есігін ашқан ұл не қыз болсын отбасында көргені мен түйгенін санасына сіңіреді. Соларға еліктейді. Сондықтан қай әулеттегі ерлі-зайыптылар болсын ұрпақ тәрбиесіне олар дүниеге келгеннен бастап айрықша көңіл бөлгені дұрыс деп есептеймін. «Атамыз қазақ ұяда нені көрсең, ұшқанда соны ілесің» деп босқа айтпайды. Осы арада сөзім жалаң болмас үшін өмірден нақты мысал келтіре кеткенім артық болмас. Өзім облыс орталығынан шалғай жатқан Торғай өңіріндегі Жангелдин аудан

ында туып өстім. Әкеміз Ғазиз қажы саналы ғұмырын педагогикаға арнаған ұлағатты ұстаз. Қазақстанның еңбек сіңірген мұғалімі болса, анамыз Күлшаруан да білікті маман. Олар нағыз өнегелі кісілер-тін. Өздерінің перзенттеріне жеке бастарының асыл қасиеттерімен өнеге көрсетті. Үй ішінде олардың дауыс көтеріп, артық сөз айтқандарын естіген емеспіз. Бәрін де нақты іспен дәлелдеп, болашағымызға жол көрсетіп, бағыт-бағдар берді. «Жақсы сөз жарым ырыс» демекші, жылт еткен жетістігімізді көре біліп, келешекке деген құштарлығымызды барынша арттырды. Материалдық байлыққа емес, білімге, ұлттық қазыналарымызды жан-жақты меңгеруге талпындырды. Осындай данағой кісілердің көрсеткен тәлімін қалай айтсақ та болады. Біз ата-анамызға қарап өстік. Бәріміз де үйлі-баранды болып, өмірден өз орындарымызды таптық. Мен де қазақтың қалың ортасында өскен жан дүниесі көркем, ізетті де ақжарқын Қарлығаш есімді бойжеткенмен тағдырымызды қосып, бақыты шалқыған отбасыға айналдық. Құдайға шүкір, ұл мен қызды тәрбиелеп жатырмыз. Аталған асыл қасиеттердің бәрі әулеттің бастауында тұрған әке-шешеміздің арқасы. Олардың үмітін ақтауға барынша талпынып келеміз. Әрине, оған бағаны беретін халық емес пе. Менің ұғымым бойынша әрбір бала өмірге келген соң бақытты болуға лайықты. Олардың түсінбеушіліктен ажырасып кеткен ата-анасы үшін ешқандай жазығы жоқ. Соны түсінетін кез жетті. Өзім қызмет бабымен жетімдер үйінде де болып тұрамын. Сонда етегіңе жабысып, «Сіз менің атамсыз ба?» деп қолымнан ұстап, жанарлары жәулеткен нәрестелерді көргенде жүрегің қан жылайды. Бейкүнә сәбилерді тағдырдың тауқыметіне ұшыратып, некесіз ұл атандырған тас жүрек әкелер немесе көкек аналар қалай ғана жер басып жүреді деген ойда қаласың. Солар шіркін, алимент әке-шешенің орнын баса алмайтындығын түсінсе ғой.

**Сауатты ұрпақ –
қоғам байлығы**

– Мешіт – кейбіреулер таяз ойлайтындай жаназа шығарып, Құран мен намаз оқитын жер ғана емес. Ол бұл күндері нағыз рухани ордаға айналды емес пе. Өзіңіз басқарып отырған киелі жерде қарамағыңыздағы білімді де білікті қызметкерлердің арқасында жасөспірімдердің діни сауатын арттыруға қомақты үлестерін қосып жатқандарын жақсы білеміз. Осыны таратыңқырап айтып берсеңіз?

– Біздің ағайынды Жайлаубаевтардың қаржысымен ашылған мешіттің пайдалануға беріліп, халықтың игілігіне жұмыс істеп жатқанына көп жылдардың жүзі болды. Оның ашылу салтанатында Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының сол кездегі төрағасы, Бас мұфти Ержан қажы Малғажыұлының өзі қатысып, ақ батасын бергені қалың жұртшылықтың есінде болар. Міне содан бері аталған басқарманың Қостанайдағы филиалы ретінде ұжымдағы 15 адам бір жағадан бас, бір жеңнен қол шығарып, ұйымшылдықпен жұмыс істеп келеміз. Кадрларымыз да сайдың тасындай іріктелген. Наиб имамдар Бақберсін Избасаров, Әсет Жарылқасын, Қазыбек Көшеров, қари Әлібек Қылышбай және басқа да ұлағатты ұстаздар қала тұрғындары мен ата-аналардың ерекше құрметіне бөленген. Осыдан біраз жыл бұрын мешітімізде екі айлық курс ашылды. Содан бері қаншама түлектеріміз арнайы сертификаттарға ие болып, үлкен өмірге жолдама алды. Олардың

арасында жасы келген қарт кісілер де, кәметтік жастағылар да бар. Сонымен қатар қыз балаларға дәріс беретін ұстаз Аяулым да өз саласын жетік білетін білікті маман. Ол өзі басқаратын секцияда жүрегі нәзік жандарға дәріс беріп, қыздарды инабаттылыққа, ибалылыққа баулыды. Оның аты-жөні де жерлестерімізге жақсы таныс.

– Жас балалардың жазғы демалыс кездерінде ұйымдастырылатын «Имани жаз» курсы да сіздерде жақсы жолға қойылған. Ол өзінің нақты жемісін беріп те жүр. Бұл ретте «Жақсының жақсылығын айт, нұры тасысын» демекші, сіздің және дарынды көмекшілеріңіздің де тындырымды жұмысын айтып өткеніміз жөн секілді.

– Иә, бұл бағытта атқарылып жатқан жұмыстар ауқымды. Ең алдымен мешіт қызметкерлеріне сеніп ұл-қыздарын жылда жазғы демалыс кезінде сауат ашу курсына беріп жатқан ата-аналарға шексіз алғысымды білдіремін. Екі жақтағы қалыптасқан түсіністіктің нәтижесінде қолға алған жұмысымыз алға басып келеді. Биыл «Имани жаз – 2026» жазғы сауат ашу курсы 160 түлек аяқтады. Оның 40-і қыз, қалғандары ер балалар. Оларға елордамыз Астана медресесінен келген ұстаздар дәріс берді. Біз болашақ дін қайраткерлеріне қолдан келген барлық жағдайды жасадық. Тұратын орынмен, үш мезгіл тамақпен қамтамасыз еттік. Еңбектеріне қарай шәкіртақы алды. Әлгі студенттер Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы бекіткен бағдарламаны басшылыққа алып, ондағы көрсетілген ережеге сәйкес барлық талаптарды мүлтіксіз орындады. Тәлімгерлер сабақ беру барысында «Имандылық әліппесі» атты кітапшаны үйретті. Дәріс кезінде көркем есімдер, сенімге қатысты мәселелер, қырық парыз, мақал-мәтелдер, өлең жолдары, ғибратты әңгімелер мен ислам әдептерін оқушылардың бойына сіңіруге тырысты. Оқушылардың киім үлгісіне дейін көңіл бөлді. Ата-аналарымен тығыз байланыста жұмыс істеп, ұл мен қыздардың қауіпсіздігін басты назарда ұстады. Бос уақыттарын тиімді өткізді. Облыс орталығына саяхат жасап, тарихи орындарда, музейлерде, «KIA» машина зауытында болды. Сондай-ақ қаланың ең көрікті жерлерін аралап, таным көкжиектерін кеңейтті.

– Қайырымдылық сіздердің күнделікті қызметтеріңіздің бір бағыты екендігін білеміз әрі көріп жүрміз. Осы жаңа оқу жылы қарсаңында «Мектепке жол» акциясын өткіздіңіздер. Бұл да болса балаларға қамқорлықтың жарқын бір көрінісі емес пе?

– Оныңыз рас. Адам бойындағы ең асыл қасиеттердің бірі-қайырымдылық екендігі белгілі. Сондықтан «Жайлаубай ата» мешітінің қызметкерлері жылдағы қалыптасқан дәстүр бойынша «Мектепке жол» акциясын ұйымдастырды. Оған көп балалы және әлеуметтік жағынан қолдауға мұқтаж отбасыларда тәрбиеленіп жатқан әрі биыл мектеп табалдырығын аттағалы отырған ұл мен қыздар арнайы шақырылды. Оларға сабақ барысында қажетті сөмкелер және қолданатын құрал-жабдықтар тапсырылды. Жалпы, біз тек осы жаңа оқу жылына дайындық кезінде ғана емес, қайырымдылық мақсаттағы шараларды ұдайы өткізіп тұрамыз. Жетім балалар үйіндегі тәрбиеленушілерді де қамқорлыққа алып, ондағы жасөспірімдерге көмек беруді өзіміздің басты парымыз деп санаймыз.

– Сұхбаттымыздың басында балалар біздің келешегіміз екендігін тілге тиек еттіңіз. Алдағы кездері бүгінгі

қозғалған өзекті тақырып бойынша қандай кездесулер мен жүздесулер, танымдық-тағылымдық жағы мол рухани шаралар өткізуді жоспарлап отырсыздар. Болашақта шаңырақ көтергелі отырған жастарға қандай ой-тілегіңізді білдірер едіңіз?

– Ең алдымен айтарым, әрбір отбасы шағын мемлекет деп босқа айтылмайды. Сол себептен бойжеткендеріміз бен бозбалаларымыз шаңырақ көтермес бұрын әбден ойланып-толғанып барып, шешім қабылдағандарын қалар едік. Өйткені, отау құрған соң ұрпақтарына ерлі-зайыптының екеуі де тікелей жауапты. Ал, жарық дүние есігін ашқан сәбилердің өсе келе жан-жақты білімді, мәдениетті, өз халқының өткен тарихы мен болашағын терең ойлайтын толыққанды азамат болып қалыптасуларына әр ата-ананың тигізер ықпалы зор. Сондықтан олар жеткіншектердің тәрбиесін ес білгеннен қолға алып, осы бағыттағы жұмысты жандандыра бергендері абзал. Мешіт рухани және парасат ордасы болып табылады. Өзіміз де ұйымдастырылып жататын түрлі мәдени іс-шараларда осы айтылған жайларға жеткілікті мән беріп, отбасының беріктігі, бірлігі мен ынтымағы өскелең ұрпақтың өмірінде айрықша орын алатындығын еске саламыз.

– Өзіңіз білесіз, Қазақстан мұсылмандары діни басқармасы үстіміздегі жылды «Ислам және адал қоғам» жылы деп жариялады. Осы бағытта мешіт қызметкерлері жұртшылыққа өнеге боларлық қандай жұмыстар атқарып жатыр?

– Қазақстан мұсылмандары діни басқармасының төрағасы, Бас мұфти Наурызбай қажы Тағанұлының бастамасымен аталған жыл да өзекті мәселені қозғап, дін қызметкерлеріне үлкен міндеттер жүктеп отыр. Оны біздің мешіттің барша қызметкерлері жете ұғынады. Жамағатқа адалдық, еңбекқорлық, отансүйгіштік секілді қасиеттерді жан-жақты түсіндіріп, уағыз-насихаттарға арқау етіп келеді. Алдағы уақытта жүзеге асырылар жұмыстар ауқымды. Оның қатарында діни рәсімдерде ысырапшылдықтың алдын-алу жайы да бар. Аталмыш мәселе бойынша 2024 жылы облыстық «Аймағанбет қажы Спанұлы» мешітінде «Дін мен дәстүр: ысырапшылдықтың алдын алу» атты конференция ұйымдастырылғаны көпшілікке аян. Осы мәжіліске Найб мұфти Сансызбай қажы Құрбанұлы арнайы қатысып, көкейде жүрген ойларын ортаға салды. Жиында өңірдегі зиялы қауым өкілдері, абыз ақсақалдар да қозғалған өзекті тақырыпқа байланысты пікірлерін білдірді. Онда тиісті шешім қабылданды. Бұл күндері мешіттің дін қызметкерлері оның мәні мен мақсатын жамағатқа түсіндіруде.

– Шоқан Ғазизұлы, елімізде жастардың бойында кітап оқу мәдениетін қалыптастыру яғни рухани байлыққа байланысты атқарылып жатқан игі жұмыстар да аз емес. Осы жайлы қысқаша баяндап өтсеңіз?

– Мемлекет басшысы «Кітап оқу мәдениетін дамыту және зерделі ұлт қалыптастыру жөніндегі шаралар туралы» Жарлыққа қол қойғаны баршаға мәлім. Бұл өте құптарлық. Сондықтан мешіттің қызметкерлері де қазіргі таңда «Кітапбілім бұлағы» демекші, кітап оқудың пайдасы, оның әсіресе, жастардың ой-өрісін кеңейтуге, тіл байлығын арттыруға, жан-жақты білікті азамат болып қалыптасуына ықпал ете беретіндігі даусыз.

**Әңгімелескен
Оразалы ЖАҚСАНОВ**

Қымбат ДОСЖАНОВА

1853 бала қазақ тобын таңдады

Қостанай облысы бойынша түрлі этнос өкілдерінің 1853 баласы балабақшалардың қазақ топтарында тәрбиеленуде. Оларға мемлекеттік тіл ойын үлгісінде түсіндіріледі. Тәрбие жұмысында әр баланың жасы мен жеке ерекшеліктері ескеріледі. Себебі 2 жасар баланың көкейіне қазақ тілін бірден тоқи алмайсыз. Сөздерді қимылмен біртіндеп түсіндіру, күнделікті қайталау арқылы қалыптасатын қабілетін. Сөздік қор да уақытпен бірге қалыптасады. Үйіп-төгіп сөз жаттату баланың жадына салмақ. Сондықтан қостанайлық тәрбиешілер қазақ тілін ойын баласы игере алатын тәсілмен үйретуде.

«Балалар жаңа материалмен ойын, қозғалыс, ән, шығармашылық іс-әрекеттер, өзара қарым-қатынас, сондай-ақ танымдық және практикалық тапсырмалар арқылы танысады. Қазақ тілін де солай, күнделікті қарым-қатынас, ойын, ән, өлең, сабақтар және бірлескен іс-әрекеттер арқылы табиғи жолмен меңгереді. Баладан қазақ тілін бірден еркін меңгеру талап етілмейді. Жаңа сөздерді түсіну және қолдану дағдысы мектепке дейінгі жастағы балаларға ойын ортасында біртіндеп қалыптасады», – деп түсіндірді облыстық білім басқармасының баспасөз қызметі.

Мемлекеттік тілді меңгеруді жеңілдету мақсатында педагогтер балалармен күні бойы Үлгілік бағдарламада көрсетілген ең төменгі сөздік қор негізінде жұмыс істейді. Мұндай әдіс балғындардың ойына артық салмақ түсірмей, сөйлеу дағдыларын кез-кезеңімен дамытады. Сондай-ақ қазақ халқының мәдениетін, әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін таныстыруды, сөздік қорын байытуды, сөйлеу нормалары мен қарым-қатынас этикетін үйретуді қамтиды.

«Тәрбиешілер баланың бейімделуіне, эмоционалдық әлауқатын қолдауға және құрдастарының арасында өзін жайлы және сенімді сезінуіне жағдай жасайды. Сондықтан, бала қазақ тілінде толық түсінбесе немесе бірден сөйлей алмаса ата-аналар алаңдамауы керек. Мектепке дейінгі жастағы балалар үшін ойын – жаңа нәрселерді үйренудің, қарым-қатынас жасаудың және зерттеудің табиғи тәсілі. Демек, тілдік бейімделу біртіндеп және артық қысымсыз жүреді», – деді білім басқармасының баспасөз қызметі.

Балабақшалардың қазақ топтары түрлі этнос өкілдерінің балаларына осы әдіс арқылы мемлекеттік тілді үйретуде. Оның іс жүзіндегі нәтижесін Қостанай қаласындағы № 8 бөбекжайының тәрбиешісінен сұрап білдік.

№8 бөбекжайы ұлттық дәстүрі мен тілді кеңінен дәріптеуде

Айзат Ермағанбетова – «Айгөлек» тобының тәрбиешісі. Төрт жасар балғындар апайын айнала

Қалың қазақ қалай, тобы?

Мемлекеттік тілді балабақша жасынан бастап меңгерудің маңыздылығын қоғам терең түсіне бастағандай. Өзге этнос өкілдері балаларын кішкентайынан жетелеп қазақ топтарына беруде. Бұл үрдістің қалыпты жағдайға айналғаны – халықтың ортақ мүддеге ойысқанын аңғартса керек.

қоршап алып, әр сөзді қалт жібермейді. Топта барлығы 24 бала бар. Оның жетеуі орыс ұлтының өкілі. Балғындар таңғы амандасудан бастап, кешке дейін таза қазақ тілді ортада тәрбиеленуде.

«Балалар бізбен қазақ тілінде амандасады. Бәріміз бірге Ән ұран айтып болып, таңғы жаттығу жасаймыз. Мемлекеттік тілді қарапайым нәрселерден бастап үйретемін. Түсінбеген жерлерін қайталап жіберемін. Ата-аналарға да осындай қарым-қатынас. Бұл балаларды 2 жасынан бастап топқа алдым. Қазір алды төртке толды. Қазақ тілінде таза сөйлемесе де мағынасын түсінеді, кейбір сөздерді айта алады. Тамақ ішіп болған соң ас қайырады, дастархан батасын береді. Ән ұран шырқалса оң қолын жүрек тұсына қойып, құрмет көрсетеді. Осындай қарапайым дүниелер арқылы бәрімізге ортақ ұлттық құндылық қалыптасуда. Балабақшада үйренгенін үйлерінде қайталайды», – деді ол.

Айзат Әскербайқызының айтуынша, ата-аналар тарапы баласының қазақ тобында тәрбиеленіп жатқанына мақтанышпен қарайды. Өйткені мемлекеттік тілді білу және үйрену – Отанға деген құрметтің шынайы көрінісі.

«Алғашында басқа топта орын болмаған соң баланы қазақ тобына берген шығар деп ойлағанмын. Кейін ата-аналарынан мән-жайды сұрастырып

көрдім. Олар: «Біз қазақ тілін үйренгіміз келеді, бізге қазақ халқының мәдениеті, салт-дәстүрі ұнайды», – деп жауап берді. Қандай керемет! Қазақ тілінің – халқымызды біріктіретін құндылыққа айналғаны жүректі елжіретеді», – деді тәрбиеші.

№8 бөбекжайында «Ана мектебі», «Әке мектебі» жұмыс істейді. Ол жерде қазақ халқының ұлттық салт-дәстүрлері дәріптеледі. Балалар мен ата-аналарға бесікке салу, домбыра жасау, ұлттық аспапты меңгеру әдістерін таныстырады. Дәстүр мен тілді үйлестіру арқылы ұлттық бірегейлікті сақтауға көңіл бөлуде.

Милена қазақ тілін үйренуде

Баласын қазақ тобына берген жеті атаның бірі – Марина Диконтий. Мұндай шешімге алдымен кездейсоқ, кейін азаматтық ұстанымы ықпал еткенін баяндады.

«Біз қазақ тобына кездейсоқ тап болдық. Орыс тобына

ып: «Асың, асың, асыңа, береке берсін басыңа...» дей жөнелді. Күйеуім екеуіміз таң қалып, аңтарылып қалдық. Ас қайыру батасын балабақшада апайы үйреткен екен. Милена қазір қазақ тіліндегі тақпақтарды оп-оңай жаттап алады. Оңға дейін санауды біледі. Бір ай бұрын басқа балабақшаның орыс тобына ауысуға ұсыныс келді. Біз кеңес келе баланы осында қалдыруға бел байладық. Біріншіден, тәрбиешіміз ұнайды. Екіншіден, қызым тілді оңай үйренуде», – деді ол.

Миленаның орыс тіліне қарағанда қазақша дикциясы жақсы көрінеді. Сол себепті ата-анасы баланы болашақта мемлекеттік тілде оқытатын мектепке бергісі келеді.

«Иә, біздің ондай ойымыз бар. Күйеуім де қарсы емес. Орыс тілін үйде жүріп-ақ меңгереді. Ал мемлекеттік тілді білу қажет. Себебі біз ешқайда көшіп кеткіміз келмейді. Баламның болашағын Қазақстанмен байланыстырамыз. Сондықтан қазақ тілін білуге тиіс. Менің жиенім бар. Қазір Ресейде оқып жатыр. Ол уақытында қазақ тілін үйренбегеніне өкінеді. Сондықтан Миленаға «қазақша үйретіңдер, қазақ мектебіне беріңдер» деп сөйлескен сайын айтып отырады. Әрі тіл білу артықтық етпейді», – деді Марина Диконтий.

«Айгөлек» тобының тәрбиеленушісі Милена қонаққа барғанда туыстарымен қазақша амандасады екен. Анасының әріптестерімен де мемлекеттік

тілде сәлемдеседі. Балақайдың қылығына бірі таң қалса, енді бірі сүйсіне қарайды. Ал оның қазақ тіліне деген қызығушылығын оята білген Айзат Әскербайқызы екенін айту парызымыз.

Суреттерді түсірген – Айжан АСҚАРБЕК

Қостанай облысында

111 мемлекеттік және 59 жекеменшік балабақша жұмыс істейді.

Мемлекеттік балабақша 111

Мемлекеттік балабақша (Қазақ тілінде оқыту)

31 балабақшада оқыту қазақ тілінде жүргізіледі

3 166 бала тәрбиеленуде

235 басқа ұлт өкілдері

68 балабақшада оқыту аралас тілде жүргізіледі

оларда басқа ұлт өкілдерінен шыққан бала 1032

Жекеменшік балабақша 59

Жекеменшік балабақша (Қазақ тілінде оқыту)

8 балабақшада оқыту қазақ тілінде жүргізіледі

52 басқа ұлт өкілдерінен шыққан бала

41 жекеменшік балабақшада оқыту аралас тілде жүргізіледі

мұнда басқа ұлт өкілдерінен шыққан бала саны 533

Бір ойыннан Басталған тәуелділік

Айбек ЖУЗБАЙ

Бұл мысал ойнаудың жай ғана уақыт өткізу емес, кей жағдайда адамның психологиялық, әлеуметтік және қаржылық жағдайына елеулі әсер ететін тәуелділікке айналуы мүмкін екенін көрсетеді. Мұндай құбылыс лудомания, яғни құмар ойындарға тәуелділік немесе ойынкұмарлық деп аталады.

Лудомания дегеніміз не?

Лудомания – адамның құмар ойындарға деген бақылауының әлсіреуімен сипатталатын мінез-құлықтық тәуелділік.

Мұндай жағдайда адам ойынның өзіне және оның салдарына қатысты қиындықтарды түсінсе де, ойнауды тоқтатуы немесе шектеуі қиын болуы мүмкін. Психолог маман Наргиза Мараттың айтуынша, ойынкұмарлықтың ерекшелігі – тәуелділіктің бірден пайда болмайтынында. Көп жағдайда бәрі қарапайым қызығушылықтан басталады.

«Адам алғашында ойынға аз уақыт немесе аз мөлшерде ақша жұмсауы мүмкін. Кейде алғашқы ұтыс оның ойынға деген қызығушылығын күшейтеді. «Менің жолым болды», «тағы бір рет ойнасам, ұтамын» деген ойлар пайда болады. Бірақ уақыт өте келе ойын адамның көңіл көтеру тәсілінен негізгі әдетіне айналуы мүмкін. Ұтылған кезде адам ақшасын қайтаруға тырысып, бұрынғыдан да көп ақша тігуі ықтимал. Осылайша «ұтылу – қайта ойнау – тағы ұтылу – жоғалтқанды қайтаруға тырысу» деген тұйық шеңбер қалыптасады», – дейді ол.

Лудомания тек қаржы мәселесі емес. Оның салдары адамның отбасылық қарым-қатынасына, оқуына, жұмысына, достарымен байланысына және жалпы өмір салтына әсер етуі мүмкін.

Ойынкұмарлықтың негізгі белгілері

Ойынкұмарлықты ерте байқап, оған дер кезінде көңіл бөлу тәуелділіктің алдын алудың маңызды бөлігі. Адамның өзінде немесе жақын адамында мынадай белгілер байқалса, оған бейжай қарамаған жөн:

- құмар ойындар туралы жиі ойлау;
- ойынға жұмсалатын уақыт пен ақшаның біртіндеп көбеюі;
- бұрын белгіленген қаржылық немесе уақыттық шектеулерді сақтай алмау;
- ұтылған ақшаны қайтадан ойын арқылы қайтаруға тырысу;
- ойынға байланысты қарыз алу;
- жақын адамдардан ойынға жұмсалған ақша туралы шындықты жасыру;
- оқу, жұмыс немесе отбасылық міндеттерге қызығушылықтың төмендеуі;
- ойын ойнамаған кезде мазасыздық немесе ашуланшақтықтың күшеюі;
- ойынның салдарынан туындаған қиындықтарға қарамастан оны жалғастыру.

Әрине, осы белгілердің біреуінің болуы адамның міндетті түрде тәуелді екенін білдірмейді. Алайда бірнеше белгі қатар байқалса, мәселені елемей, көмек іздеу маңызды.

Негізгі адамдар ойынға тәуелді болып қалады?

Ойынкұмарлықтың пайда болуына бір ғана себеп әсер етпейді. Мамандар оның қалыптасуына адамның психологиялық жағдайы, қоршаған ортасы, қаржылық қиындықтары, күйзеліс, жалғыздық және ойындардың қолжетімділігі сияқты әртүрлі факторлар ықпал етуі мүмкін екенін айтады.

«Кейбір адамдар құмар ойындарды көңіл көтеру немесе күнделікті мәселелерден уақытша алшақтау

Ол алғаш рет спорттық бәс тігуге қызығушылықпен ғана кірісті. Достарының бірі «аз ғана ақша салып көр, ұтсаң көбейтіп аласың» деп кеңес берген еді. Алғашқы бәсінде ол шынымен де ақша ұтты. Сол сәтте ойын оған оңай табыс көзі сияқты көрінді. Кейін ұтылған ақшасын қайтару үшін қайта ойнады. Тағы ұтылды. «Келесі жолы міндетті түрде ұтамын» деген оймен қарызға ақша ала бастады. Уақыт өте келе ойын оның күнделікті өмірінің басты мәселесіне айналды: сабаққа, жұмысқа, отбасына деген қызығушылығы төмендеп, бар ойы ақша тігу мен ұтылған қаражатын қайтаруға ауысты. Ең қиыны – ол өзінің ойынға тәуелді болып бара жатқанын бірден түсінбеді.

тәсілі болуы мүмкін. Ал кей адамдар оңай әрі тез ақша табуға болады деген қате түсінікке сенеді. Әсіресе «аз ақша салып, көп ақша ұтып алуға болады» деген ой қауіпті. Құмар ойындардың нәтижесі адамның шеберлігіне немесе еңбегіне ғана байланысты емес. Ұтысқа сеніп, тұрақты табыс көзі ретінде қарау адамның қаржылық жағдайын қиындатуы мүмкін. Бүгінде смартфон мен интернеттің кең таралуы да ойындарға қолжетімділікті арттырды. Бұрын белгілі бір орынға баруды қажет ететін ойындар қазір адамның телефонында бірнеше минут ішінде қолжетімді болуы мүмкін. Бұл әсіресе өзін-өзі бақылауы әлі қалыптасу үстіндегі жастар үшін қосымша тәуекел туғызады», – дейді Наргиза Сәбитбекқызы.

Ойынкұмарлықтың салдары

Оның салдары әр адамда әртүрлі болуы мүмкін. Дегенмен тәуелділік күшейген сайын бірнеше салада қиындықтар туындауы ықтимал. Біріншіден, қаржылық қиындықтар. Адам ойынға жұмсаған қаражатын көбейтіп, жинағын жоғалтуы немесе қарызға батуы мүмкін. Ұтылған ақшаны қайтару мақсатында одан әрі ақша тігу жағдайды күрделендіреді. Екіншіден, отбасылық қарым-қатынасқа әсері. Ойынға тәуелді адам жақындарынан ақша жасыруы немесе өтірік айтуы мүмкін. Мұның салдарынан отбасы мүшелерінің арасында сенімсіздік пен жанжал пайда болуы ықтимал. Үшіншіден, оқу мен еңбекке әсері. Ойын туралы ойдың басым болуы адамның сабаққа немесе жұмысқа көңіл бөлуіне кедергі келтіреді. Кей жағдайда үлгерім төмендеп, еңбек тәртібі бұзылуы мүмкін. Төртіншіден, психологиялық қиындықтар. Ұтылу, қарыз, жасырын әрекеттер және отбасылық жанжалдар адамның күйзелісін күшейтуі мүмкін. Сондықтан ойынкұмарлықты тек «ақшаға қатысты жаман әдет» деп қарау жеткіліксіз. Бұл – кешенді түрде назар аударуды қажет ететін мәселе.

Лудоманияның алдын алу

Мамандар ойынкұмарлықпен күресудің ең тиімді жолдарының бірі – оның алдын алу дейді. Алдын алу жұмысы адам тәуелділікке ұшырағаннан кейін ғана емес, одан әлдеқайда бұрын басталуы керек. Ең алдымен, жастарға құмар ойындардың ерекшелігі мен тәуекелдері туралы түсіндіру қажет. «Ойын арқылы оңай ақша табуға болады» деген түсініктің шындыққа жанаспайтынын түсіндіру – маңызды қадам. Отбасындағы тәрбие де үлкен рөл атқарады. Ата-ана баласымен ақша, интернет және құмар ойындар туралы ашық сөйлескені жөн. Баланың бос уақытын тиімді ұйымдастыру, спортқа, шығармашылыққа, білім алуға және басқа пайдалы іс-шараларға қызығушылығын арттыру да алдын алу шараларының бірі бола алады. Сонымен қатар адам өз қаржысын дұрыс басқаруды үйренуі керек. Бюджет жүргізу, кіріс пен шығысты есептеу, қажетсіз тәуекелдерден бас тарту қаржылық сауаттылықты арттырады. Құмар ойынға қызығушылық пайда болған жағдайда оны жасырып жүру мәселені шешпейді. Керісінше, сенімді

үшін қолданады. Біреулер үшін ол стресс пен жағымсыз эмоцияларды ұмытудың

адаммен сөйлесу, психологқа немесе тиісті маманға жүгіну маңызды. Көмек сұрау – әлсіздік емес. Керісінше, адамның өз мәселесін мойындап, оны шешуге жасаған жауапты қадамы.

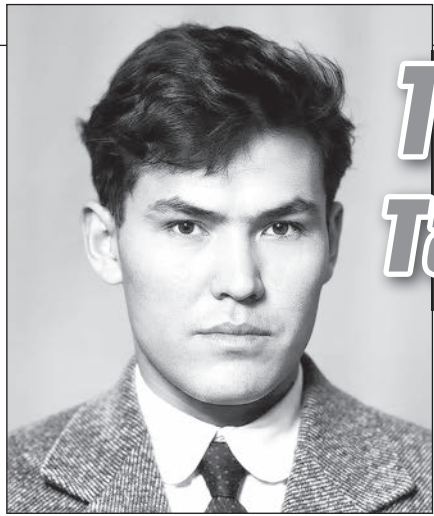
Жақын адамға қалай көмектесуге болады?

Кейде ойынкұмарлық адамның өзінен бұрын оның жақындарына байқалады. «Мұндай жағдайда оны кінәлау немесе қорлау мәселені шешпейді. «Өзің кінәлісің», «қойсаңшы» деген сөздер адамның жағдайын одан әрі қиындатуы мүмкін. Оның орнына сабырлы түрде сөйлесіп, ойынның отбасыға және адамның өзіне тигізіп жатқан әсерін нақты мысалдармен түсіндіруге болады. Қаржылық мәселелерді бірге талқылап, қажет болса мамандардан көмек алуға ұсыныс жасау маңызды. Ең бастысы тәуелді адамның мәселесін толығымен жасырып, оның қарыздарын шексіз өтей беру де дұрыс шешім болмауы мүмкін. Мұндай әрекет тәуелділіктің жалғасуына жағдай жасауы ықтимал. Сондықтан қолдау көрсету мен жауапкершілікті адамның өзіне қайтарудың арасындағы тепе-теңдікті сақтау қажет», – дейді психолог маман.

Қоғамдық алдын алудың маңызы

Лудоманияның алдын алу тек жеке адамның немесе бір отбасының міндеті емес. Бұл – қоғам болып назар аударатын мәселе. Мектептер мен колледждерде жасөспірімдерге қаржылық сауаттылық, интернет қауіпсіздігі және құмар ойындардың тәуекелдері туралы түсіндіру жұмыстарын жүргізуге болады. Жастардың бос уақытын тиімді өткізуіне мүмкіндік беретін спорттық, мәдени және шығармашылық жобалардың болуы да маңызды. Қоғамда ойынкұмарлық туралы ашық әрі дұрыс түсінік қалыптасуы қажет. Тәуелділікке тап болған адамды мазақ ету немесе айыптау оның көмекке жүгінуіне кедергі келтіруі мүмкін. Сондықтан мұндай мәселеге жауапкершілікпен қарап, кәсіби көмекке жүгінуге жағдай жасау керек.

Лудомания – бір күнде пайда болатын мәселе емес. Көп жағдайда ол қызығушылықтан басталып, біртіндеп адамның уақытын, қаражатын және назарын толықтай жаулап алуы мүмкін. Сондықтан оның алғашқы белгілерін байқау және дер кезінде әрекет ету өте маңызды. Құмар ойын адамға оңай ақша табудың сенімді жолы емес. Ұтылған қаражатты қайтарамын деп ойынды жалғастыру көбіне мәселені шешпей, оны тереңдете түседі. Ал ойын адамның оқуына, жұмысына, отбасына және қарым-қатынасына кедергі келтіре бастағанда, бұл мәселеге ерекше назар аудару қажет. Құмар ойынның алдын алуда отбасы, мектеп, қоғам және адамның өзінің жауапкершілігі маңызды. Қаржылық сауаттылықты арттыру, бос уақытты пайдалы өткізу, жақын адамдармен ашық сөйлесу және қажет болған жағдайда мамандардан көмек сұрау – ойынкұмарлықтың алдын алудың маңызды қадамдары. Ең бастысы – мәселені ерте байқап, «бәрін өзім шешемін» деп жалғыз қалмау. Тәуелділіктің алдын алу – оны емдеуден әлдеқайда жеңіл. Сондықтан әр адам өз уақытына, қаражатына және өмірлік таңдауына жауапкершілікпен қарауы керек.

Түлектердің талабы еді...

Тарихи талап хаттың авторы Қостанай қаласындағы Ы.Алтынсарин мектебінің 1958 жылғы түлегі Фазылов Саян Ахметжанұлы.

Биыл қазақтың Ұлы педагог, ағартушы, ұстазымыз Ы.Алтынсариннің туғанына 185 жыл толуын еліміз кеңінен атап өтуде. Кезінде Ұлы Ұстаз халықтан қаржы жинап, өзі де айтарлықтай үлес қосып, 1884 жылы Қостанай қаласында, алғашқы қазақ балаларына мектеп салады. Өкініштісі 85 жыл халқына қызмет жасаған мектеп Кеңес үкіметінің солақай саясатының салдарынан 1969 жылы құлатылады. Бұл сол кездегі «үлкен саясаттың» бір ғана көрінісі болатын. Басқа қалалармен өңірлерде де жағдай осы іспетте еді. Оның үстіне 86 жылдың желтоқсаны өзі де қайралып келе жатқан ұлт санасын ұштап, рухын биіктете түсті.

Осы тұста кезінде Қостанай қаласындағы Ы.Алтынсарин атындағы қазақ мектебін тәмамдаған бір топ түлек ел мемлекетінің басшыларына талап қояды. Оны бізге ізденіс үстінде табылған талап хаттары жеткізді. Кезекті құжат-деректерге берелік.

1988 жылдың маусым айында Ы.Алтынсарин мектебінің түлектері өздерінің оқуды аяқтағандарына 30 жыл толуына байланысты Қостанайда бас қосады. Сонда салтанатты жиналыста кезінде ұлттық тәрбиесімен де, терең білімімен де, саяси-қоғамдық, өнер, спорт салаларында да өнегелі үлгісімен айтарлықтай қала, облыс, республикалық деңгейлерде белсенділігімен танылған Фазылов Саян Ахметжанұлы (Қостанай облысының тумасы) Қостанай Обком партиясының I хатшысы В.П. Демиденкоға, Қазақстан Компартиясының Орталық Комитетінің I хатшысы В.Г. Колбинге хат дайындайды, класстары оны қолдап, 21 адам қол қояды.

Ол хатта: «...біріншіден 1954-1988 жылдар аралығында біздің облыста ешқандай дәлелсіз күштеп 140-тан астам бастауыш, 8-жылдық, 10-жылдық қазақ мектептері жабылады. Тек қазақтар тұратын елді мекендерде ана тілін оқып, білім алатын мектептердің жоқтығы, ал Қостанай қаласында қазақ балаларына арналған балабақша ашу көзделмегені көрсетілген. Екіншіден, Ы.Алтынсаринге «Инспектор көлінің» маңайында арнайы мемориалдық музей ашуын талап етеді. Үшіншіден, белгілі саяси-қоғам қайраткерлері мен Еңбек ерлеріне елді мекендермен көшелерге, мектеп-

терге есімдерін беру керектігі айтылады (І.Омаров, М.Сералин, С.Көбеев, Ж.Демеев). Төртіншіден, Қостанай қаласында тұрып жатқан қазақ балаларына үйден қатынап, ана тілінде білім алатын мектеп салынсын» деген талап-ұсыныстары айтылады.

Сөз жоқ, осындай ұшқыр ұсыныс-талаптары сол кездегі мемлекеттің, Кеңес үкіметінің саясатына «томпақтау келетін». Дегенмен, бұл тарихи талап-хат сол Қостанай Обкомына да, Қазақстан Компартиясының Орталық Комитетіне де келіп түседі. Кешікпей Алматыда тұрып жатқан талап хат иесі Саян Фазыловқа жауап та келеді. Ресми түрде жауап берген «Қазақ ССР халық депутаттарының Қостанай Облыстық Советі Атқару Комитеті (17.08.1988 ж. К-906)» хаты болатын. Ол хатта: «...бүгінде облысымызда жиырма тоғыз қазақ мектебі, ал 1988-1989 оқу жылында қосымша екі бастауыш қазақ мектебі ашылады. Жаңа оқу жылында 10 қазақ тілінде тәрбие беретін балабақша ашылады» дей келе, «Қостанай облысының әдебиет, өнер және мәдениет қайраткерлерінің есімдерін есте қалдыру туралы Облыстық Атқару Комитетінің 1988 жылғы 21 сәуірдегі №139 шешіміне сәйкес 1988-1990 жылдары Қостанай ауданының Ы.Алтынсарин 8-жылдық мектебінде Ы.Алтынсариннің мемориалдық мектеп музейін және Қостанай қаласында мемориалдық музей салу жоспарлануда» делінген.

Облыстық халық депутаттары Кеңесі Атқару Комитетінің төрағасының орынбасары Б.Баймағамбетова деп құжатта көрсетілген.

Ал баршамызға белгілі Ұлы Ұстазға арналған мемориалдық музей 1991 жылдың 16 қазанында салтанатты түрде ашылады. Демек, биыл Ы.Алтынсариннің мемориалдық музейінің 35 жылдығы, Ұлы ағартушының туғанына 185 жылдық мерейтоймен тұспа-тұс келіп отыр.

Бірақ сол бір 1958 жылғы Ы.Алтынсарин мектебін бітірген түлектерінің ұлтжандылықтың негізінде, жанашырлықпен жазылған тарихи талап-хаттары бүгінгі өскелең ұрпақтың ұлттық саналарының қалыптасуына, еліне адал еңбек етіп, халқына қалтқысыз қызмет жасап, түбінде әділетті Қазақстанның іргетасын қалап, қабырғасын қатайтып, ілгері дамуына барынша дем беретін, отансүйгіштік азаматтардың өсіп жетілуіне, өзінің үлкен әсерін тигізетіні сөзсіз.

Қалқаман ЖАҚЫП, А.Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ профессоры, философия ғылымдарының кандидаты, Ы.Алтынсариннің облыстық мемориалдық музейінің аға ғылыми қызметкері

Көңіл айтамыз

«Алау» телекомпаниясының жауапты редакторы Мәдина Төлеубайқызы Болтаеваға анасы

Қадырбаева Күлзира Жармағанбетқызының қайтыс болуына байланысты отбасы, туған-туыстарына қайғыра көңіл айтамыз.

«Қостанай таңы» редакциясы

Аталы сөздің қадірін ұлықтаған зияткерлік ойын

Қостанай қаласындағы «IQostanay» балаларға арналған SMART-орталығында «Аталар сөзі – ақылдың көзі» қалалық зияткерлік ойыны өтті. «Қостанай қаласы әкімдігінің мәдениет және тілдерді дамыту бөлімі» ММ ұйымдастырған шараның басты мақсаты – халқымыздың шешендік мұрасын дәріптеу, мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру, қатысушылардың сөз мәдениеті мен ой ұшқырлығын дамыту.

Қазақ халқы қашанда сөз қадірін жоғары бағалап, даналық пен тапқырлықты ерекше құрметтеген. Бабаларымыздан жеткен нақыл сөздер мен мақал-мәтелдер – ұлттық тәрбиенің, рухани құндылықтардың сарқылмас қайнар көзі. Асыл мұраны жаңғыртуға бағытталған зияткерлік ойынға Қостанай қаласының жалпы білім беретін мектептерінің оқушылары, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдары мен жоғары оқу орындарының студенттері қатысып, білімдері мен тапқырлықтарын ортаға салды.

Білім мен тапқырлық сынға түскен сайыс төрт кезең бойынша ұйымдастырылды. Алғашқы «Даналық бастауы» кезеңінде командалар «Сәттілік дөңгелегі» арқылы Ахмет Байтұрсынұлы, Міржақып Дулатұлы және Ыбырай Алтынсариннің бірін таңдап, олардың қанатты сөздері мен тағылымды нақылдарын жатқа айтты. «Тапқыр болсаң, тауып көр» атты екінші кезеңде қатысушылар сенсорлық үстелдер мен экранда ұсынылған жағдаяттық суреттердің мазмұнын ашып, Жиренше шешеннің сөздерін мағынасына қарай жүйеледі. Бұл тапсырма командалардың ойлау қабілетін, шешендік шеберлігін және бірлесіп жұмыс істеу дағдысын сынға салды. Үшінші «Ой мен сөз» кезеңінде Төле би, Қазыбек би және Әйтеке бидің даналық сөздері негізге алынды. Қатысушылар билер мұрасындағы өнегелі ойларды бүгінгі өмірмен байланыстырып, өз пікірлері мен тұжырымдарын ортаға салды. Ал қорытынды «Мақал майданы» кезеңінде командалар «Тіл», «Отан», «Оқу-білім» тақырыптары бойынша мақал-мәтел айтып жарысты. Бұл

кезең қатысушылардың халық ауыз әдебиетін қаншалықты меңгергенін көрсетті.

Сайыс барысында командалардың жауаптары мазмұндылығы, ой жүйелілігі, сөйлеу мәдениеті, тапқырлығы және командалық үйлесімділігі бойынша бағаланды. Зияткерлік ойынның қорытындысы бойынша жеңімпаздар мен жүлдегерлер дипломдармен және ақшалай сыйлықтармен марапатталды. I орынды Ахмет Бірімжанов атындағы жалпы білім беретін мектептің жас мамандарынан құралған «Парасат падишалары» командасы иеленсе, II орын Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университетінің студенттерінен құралған «Алаш ұрпақтары» командасына бұйырды. Ал III орынға «Сөз зергері» және «Даналық дариясы» номинациялары бойынша Қостанай гуманитарлық колледжінің студенттерінен құралған «Ұлы дала арулары» командасы мен №31 жалпы білім беретін мектептің оқушыларынан құралған «Асыл мұра» командасы ие болды.

«Аталар сөзі – ақылдың көзі» зияткерлік ойыны қатысушылардың білімін саралап қана қоймай, ұлттық сөз өнерінің құндылығын тағы бір мәрте танытты. Бабалардан қалған тағылымды сөздерді бүгінгі ұрпақтың санасына сіңіру, ана тіліміздің байлығын насихаттау – осындай мазмұнды шаралардың басты мәні.

Аталы сөздің қадірін білген ұрпақтың ойы терең, сөзі салмақты, рухани дүниесі бай болмақ.

Айжан АСҚАРБЕК

Хабарландыру қоғамдық талқылаулар өткізу туралы

«Қостанай қаласы әкімдігінің сәулет және қала құрылысы бөлімі» ММ ашық жиналыс арқылы қоғамдық талқылаулар өткізу туралы хабарлайды.

Жобаның атауы: «Қостанай қаласы Дорожников көшесінің бойындағы егжей-тегжейлі жоспарлау жобасы»

Тапсырыс беруші: «Қостанай қаласы әкімдігінің сәулет және қала құрылысы бөлімі» ММ. БСН 060140013124. Мекенжайы: Қостанай обл., Қостанай қ., Алтынсарин көшесі, 128. Тел. 8 706 412 44 85. E-mail: kostgorarh@mail.kz.

Өткізілетін күні, уақыты және орны: 2026 жылғы «17» қараша, сағат 11:00, Қостанай қ., Алтынсарин көшесі, 109 мекенжайы бойынша «Қостанай қаласы әкімдігінің балалар шығармашылығы мектебі» КММ, акт залы.

Қатысушыларды тіркеу сағат 10:00 басталады. **Жобамен** Қостанай қаласы әкімдігінің ресми

интернет-ресурсының «Қызмет» тарауы «Қоғамдық талқылаулар» айдарында танысуға болады.

Ескертулер мен ұсыныстар жазбаша түрде, қағаз және цифрлық тасымалдағыштарда қабылданады. Оларды қоғамдық талқылаулар басталатын күнге дейін үш жұмыс күні ішінде жіберу керек:

– пошталық мекенжай: Қазақстан Республикасы, Қостанай облысы, Қостанай қ., Ы.Алтынсарин көшесі, 128 ғимарат.

– электрондық мекенжай: kostgorarh@mail.kz.

Қосымша ақпарат және құжаттардың көшірмелері: тел. 8 (7142) 54-14-43, e-mail: kostgorarh@mail.kz.

Ашық жиналысты өткізу мерзімі қоғамдық талқылауға қатысушылардың шешімі бойынша қатарынан бес жұмыс күніне дейін ұзартылуы мүмкін.

Редакцияның мекенжайы: 1 10000, Қостанай қаласы, Өл-Фараби даңғылы, 90

МЕНШІК ИЕСІ

«Қостанай таңы» газеті редакциясы» ЖШС

Директор-Бас редактор Кенжеш ОРАЗҒАЛИҚЫЗЫ

Директор-Бас редактор қабылдау бөлмесі:
54-12-66, факс: 54-99-69

Директор-Бас редактордың орынбасары: 54-84-44

Шеф-редактор: 54-67-65

Тілшілер: 54-79-68, 54-28-42

Жарнама бөлімі: 54-33-22

Бухгалтерия: 54-99-88

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Арқалықта: 7-12-73, 8-701-323-54-91

Амангелдіде: 8-700-725-98-09

Жангелдинде: 8-701-323-54-91

Беттеуші-дизайнер:
Нұрсұлу Алмат.

Газетте жарық көрген оқырман пікірі редакция көзқарасын білдірмейді.

Редакция оқырман хатына жауап бермейді және оны қайтармайды.

А-4 форматта үш беттен асатын материалды қабылдамайды.

«Қостанай таңында» жарияланған материалды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.

Жарнама мен хабарландырудың мазмұны мен мәтініне жарнама беруші жауап береді.

Газет аптасына үш рет шығады.

Газет Қазақстан Республикасы Ақпарат және коммуникациялар министрлігі Ақпарат комитетінде 22.11.2018 жылы тіркеліп, **№17374-Г** куәлігі берілді.

«Қостанай таңы» газетінің компьютер орталығында теріліп, беттелді.

Офсеттік басылым. **«Полиграфия Қостанай» ЖШС** баспаханасы. Мекенжайы: С.Мәуленов көшесі №16. Бағасы келісім бойынша.

Нөмірдің кезекші редакторы: Қарлығаш ОСПАНОВА, Айтолқын АЙҚАДАМОВА

Тапсырыс: 1370

Таралымы: 3746

Сералы МЫРЗАБАЙ

Жітіқарада еркін және әйелдер күресінен Кеңес Одағының Батыры Егор Андреевич Хачинді еске алуға арналған аудан әкімінің жүлдесі үшін 55-ші ашық республикалық турнирі өтті.

Аудан орталығындағы «Батыр арена» дене шынықтыру-сауықтыру кешенінде болған дүбірлі дода Республика күніне орай ұйымдастырылды. Дәстүрлі жарысқа еліміздің әр өңірінен және шетелдерден кел-

Жітіқара төрінде — күрес бәсекесі

ген спортшылар, жаттықтырушылар, спорт ардагерлері мен құрметті қонақтар қатысты.

Егор Хачинді еске алуға арналған бұл жарыстың тарихы тереңде жатыр. 1971 жылы еркін күрестен еңбек сіңірген жаттықтырушы Николай Балобановтың бастамасымен негізі қаланған турнир содан бері талай жас балуанның шеберлігін шыңдап келеді. Егор Хачин соғысы жылдарында Сталинград қаласы үшін болған шайқастарда көрсеткен ерлігі мен қаһармандығы үшін Кеңес Одағының Батыры атағына ие болған. Соғыстан кейінгі жылдары Жітіқара кен байыту комбинатында бригадир болып еңбек етіп, қоғамдық өмірге белсене араласқан. Бүгінде оның есімін ұлықтауға арналған дәстүрлі турнир батыр рухына тағзым етіп қана қоймай, өскелең ұрпақты отансүйгіштікке, қайсарлыққа және табандылыққа тәрбиелеуге үлес қосып келеді.

Аудан әкімі Аслан Жаныспаев республикалық турнирдің ашылу салтанатына арнайы қатысып, сөз сөйледі. Аудан басшысы спорттың жастар тәрбиесіндегі маңызына тоқталып, осындай ауқымды жарыстардың ауданның спорттық әлеуетін арттыруға және халықаралық ынтымақтастықты нығайтуға ықпал ететінін атап өтті.

«Жарты ғасырдан астам тарихы бар бұл жарыс бүгінде Жітіқара ауданының ғана емес, Қостанай облысы мен еліміздің спорт саласындағы игі дәстүріне айналды. Жылдар бойы спорттағы сабақтастықты қалыптастыруға зор үлес қосып келеді. Биылғы турнирдің мәні мен маңызы ерекше. Біз спорттық бәсекенің күәсі болып қана қоймай, Отан үшін от кешіп, ерлігімен ел тарихында өшпес із қалдырған Кеңес Одағының Батыры Егор Андреевич Хачиннің жарқын бейнесіне тағзым етеміз. Оның батырлығы, қайсарлығы мен елге деген адалдығы жас ұрпаққа үлгі болатын асыл қасиеттер. Осындай жарыстар арқылы жастарымыздың бойында отансүйгіштік рух қалыптасып, жеңіске деген жігері арта түседі. Әр белдесу әділ әрі тартысты өтіп, үздіктер лайықты жеңіске жетсін. Жаттықтырушылар мен төрешілерге еңбектеріңіз үшін алғысымды білдіремін. Құрметті қонақтарымызға турнирге қатысып, спорттық дәстүрімізді қолдағандарыңыз үшін ризашылығымды жеткіземін», – деді Жітіқара ауданының әкімі Аслан Жаныспаев.

Биылғы жарыстың ашылу салтанатына спорт саласының белгілі өкілдері мен халықаралық деңгейдегі мамандар қатысты. Олардың қатарында

Қазақстанның алты дүркін чемпионы, Азияның үш дүркін чемпионы, халықаралық дәрежедегі спорт шебері, Қостанай облысы күрес федерациясының президенті Мақсат Ережепов, спорттың 11 түрінен спорт шебері, халықаралық жарыстардың жеңімпазы Талғат Жиентаев, Қазақстан Республикасының спорт шебері, Қостанай облысының еркін күрестен бас жаттықтырушысы Думан Бөліріков болды. Сондай-ақ Рио-де-Жанейрода өткен 2016 жылғы Олимпиада ойындарының күміс жүлдегері, Беларусь Республикасының халықаралық дәрежедегі спорт шебері, жасөспірімдер арасындағы әйелдер күресінен ұлттық құраманың бас жаттықтырушысы Мария Мамашук та турнирдің құрметті қонақтары қатарынан көрінді. Жарысқа Тәжікстан мен Қырғызстан өкілдері де арнайы шақырылды.

Облыстық спорт күрес федерациясының президенті Мақсат Ережепов сөз алып, қатысушыларға сәттілік тіледі. Сондай-ақ ол турнирдің жылдан-жылға дамып, халықаралық дәрежеге шыққанын жеткізді. Ашылу салтанаты барысында турнирдің құрметті қонақтарына естелік сыйлықтар табысталды. Атап айтқанда, Беларусь Республикасынан келген Мария Мамашукқа, Тәжікстан өкілі Муродали Шукуровқа және Қырғызстан өкілі Үсоналы Рыскуловқа құрмет көрсетілді. Сонымен қатар жітіқаралық спорт ардагерлерінің және өзге де қонақтардың иықтарына шапан жабылды.

Жітіқара ауданындағы еркін күрестен шыққан тұңғыш спорт шебері, спорт ардагері Виктор Шумков та қатысушыларға ақжарма тілегін

арнады. Оның сөздері жас балуандарға жігер беріп, спорттағы дәстүр сабақтастығының маңызын айқындай түсті.

«Ең алдымен, 55-ші мерейтойлық турнирдің жоғары деңгейде ұйымдастырылуына және спортшыларға осындай заманауи спорт кешенін ұсынып отырғаны үшін аудан басшылығына, әкімдікке шынайы алғысымды білдіргім келеді. Егор Андреевич Хачинді еске алуға арналған бұл турнирдің тарихы тереңде жатыр. Кезінде біз де жас болып, күш-жігеріміз тасып, спортқа бар ынтымызбен берілген кезімізде осы жарысқа қатыстық. Осындай додаларда шыңдалып, кандидаттық нормативтерді орындап, спорт шебері атануға ұмтылдық. Заман өзгерді, спорттың мүмкіндіктері де кеңейді. Жастар жаттығудан жалықпай, алға қойған мақсатына жету қажет. Еліміздің болашағы дені сау, тәрбиелі, қайсар жастардың қолында», – деген ақжарма лебізін жеткізді спорт ардагері.

Жітіқаралық балуан қыз Аруна Русак былтыр дәл осы жарыстың бірінші орын иегері атанған еді. Ол күреспен бес жасынан бері айналысып келеді. Бүгінде 15-тегі Арунаның жетістігі жетерлік. Аудандық, облыстық және республикалық жарыстардың жеңімпазы.

«Күреспен бес жасымнан бастап айналысамын, яғни спортта жүргеніме биыл он жыл болды. 2023 жылы спорт шеберлігіне үміткер нормативін орындадым. Сондай-ақ республикалық турнирдің чемпионы атандым. Облыстық жарыстарда бірнеше рет жеңімпаз болдым. Қазақстан чемпионатында бесінші орынға ие болдым. Егор Хачинді еске алуға арналған 55-ші ашық

республикалық турнирге қатысып, өз шеберлігімді көрсетіп, жақсы нәтиже көрсетуге тырысып жүрмін. Алдағы мақсатым бұдан да жоғары жетістіктерге жетіп, еліміздің намысын абыроймен қорғау», – дейді Аруна.

Ресей Федерациясының жаттықтырушысы Артём Комалеев республикалық ашық турнирге бес спортшысын алып келді. Команда құрамында үш қыз және екі ұл бар.

«Біз Жітіқарадағы осы турнирге бірінші рет келіп отырған жоқпыз. Мүмкіндігінше жыл сайын қатысуға тырысамыз. Жарыстың деңгейі жоғары, мұнда түрлі дайындық деңгейіндегі спортшылар мен әртүрлі командалар жиналады. Бұл балуандарымыз үшін

тәжірибе жинақтап, өз шеберліктерін шыңдауға жақсы мүмкіндік. Бұған дейін біздің спортшыларымыздың арасында осы турнирде жеңіске жеткендер де болды. Қыздарымыз да, ұлдарымыз да жүлделі орындарға ие болған», – дейді жаттықтырушы.

Бас-аяғы турнирге 18 команда, 220-дан

астам жас балуандар қатысты. Ауданның спорт бөлімінің басшысы Анна Рыбалконың сөзінше, өңірде спорттың қай түрі де жақсы дамып келеді.

«Шетелден Тәжікстан, Беларусь және Қырғызстан құрамалары қатысты. Сонымен қатар Қазақстанның әр өңірінен және Ресей Федерациясынан келген спортшылар бар. Бұл жарыстың ауқымын кеңейтіп, балуандарға өзара тәжірибе алмасуға жол ашады. Жітіқара ауданында балалар мен жасөспірімдердің спортпен айналысуына ерекше көңіл бөлінеді. Қазіргі таңда олар «Батыр арена» дене шынықтыру-сауықтыру кешенінде, сондай-ақ басқа да спорт нысандарында жаттығады. Аудан бойынша күреспен айналысатын спортшылардың саны шамамен 200-ден асады. Күрес спортының дамуына қажетті инфрақұрылым жасақталған. Жалпы, ауданда күреспен қатар волейбол, баскетбол және бокс секілді спорт түрлеріне де қызығушылық жоғары. Сонымен бірге ұлттық спорт түрлерін дамытуға да назар аударып отырмыз», – дейді ол.

Жарыс қорытындысы бойынша Камила Нұғманова I орынға, Ислам Якупов пен Иван Рецлов II орын иеленді. Ал Мираниса Гаджиева, Дарья Граб, Ксения Ящук және Родион Смиркин III орынға тұрақтады. Сонымен қатар «Турнир аруы» номинациясы бойынша Ольга Мельник марапатталды. Аталмыш турнир жас балуандардың спорттық шеберлігін шыңдауға, еркін және әйелдер күресін дамытуға, өңіраралық және халықаралық спорттық байланысты нығайтуға сеп болды.

**Суреттерді түсірген –
Василий ВАСИЛЬЕВ**
Жітіқара ауданы